

STENOGRAFSKE BELEŠKE SENATA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

GODINA 1

BEOGRAD 1932 GOD.

BROJ 26

XXIII REDOVNI SASTANAK SENATA KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

ODRŽAN 13 APRILA 1932 GODINE U BEOGRADU

Pre sedavali:

Pre sednik
DR. ANTE PAVELIĆ

i

Potpredsednik
JOVAN ALTIPAPMAKOVIĆ

Sekretar:
IVAN GMAJNER

Prisutni g. g. Ministri: Ministar poljoprivrede Juraj Demetrović i Ministar finansija dr. Milorad Đorđević.

Početak u 18 časova.

Sadržaj:

1) Čitanje i usvajanje zapisnika XXII redovnog sastanka;

2) Saopštenje izveštaja Narodne skupštine da je usvojila predlog Zakona o zaštiti zemljoradnika i o stavljanju na snagu pojedinih odredaba Zakona o izvršenju i obezbeđenju i usvajanju njegove hitnosti od strane Senata;

3) Saopštenje izveštaja Narodne skupštine da je usvojila predlog Zakona o podizanju domova i drugih objekata udruženja i ustanova, koje spadaju u nadležnost Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda;

4) Biranje odbora za proučavanje gornjih predloga Zakona;

5) Saopštenje izveštaja o konstituisanju odbora za proučavanje zakonskog predloga g. g. senatora dr. Valentina Rožića i drugova o muzejima i čuvanju starina i spomenika;

6) Bolovanje gospode senatora;

7) Molbe i žalbe;

8) **Dnevni red:** Pretres u načelu i pojedinostima i konačno usvojenje predloga Zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o državnoj trošarini.

Govornici: Ministar poljoprivrede Juraj Demetrović, izvestilac dr. Oton Frangeš, dr. Stanko Šverljuga, Miloje Ž. Jovanović, dr. Josip Silović i Milutin Dragović.

Pre sednik dr. **Ante Pavelić:** Otvaram XXIII redovni sastanak Senata Kraljevine Jugoslavije. Molim g. sekretara dr. Ivana Gmajnera da izvoli pročitati zapisnik prošlog sastanka.

Sekretar dr. **Ivan Gmajner** čita zapisnik XXII redovnog sastanka.

Pre sednik dr. **Ante Pavelić:** Imade li kakve primedbe na ovako sastavljeni zapisnik? (Nema). Primedbe nema, zapisnik se overava. — Molim g. sekretara, da izvoli pročitati zakonske predloge koje je Narodna skupština dostavila Senatu.

Sekretar dr. **Ivan Gmajner** čita:

Narodna Skupština

Kraljevine Jugoslavije

Br. 9643

12 aprila 1932 god.

u Beogradu

GOSPODINE PRETSEDNICE,

Čast mi je izvestiti Vas, da je Narodna Skupština na svom XXXIX redovnom sastanku, održanom 12 aprila 1932 godine usvojila predlog Zakona o zaštiti zemljoradnika i o stavljanju na snagu pojedinih odredaba Zakona o izvršenju i obezbeđenju podnet joj od strane g. g. Ministra pravde i Ministra poljoprivrede na osnovi ovlašćenja datog im Ukazom Nj. V. Kralja od 18 marta 1932 godine.

Izveštavajući Vas o prednjem, meni je čast, Gospodine Pretsednice, na osnovu člana 64 Ustava i § 66 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj Skupštini, dostaviti Vam definitivan tekst ovoga Zakonskog predloga onako, kako ga je Narodna Skupština usvojila, kao i overen prepis Ukaza o ovlašćenju za podnošenje Na-

rodnom predstavništvu pomenutog Zakonskog predloga, — s molbom na Vaš dalji postupak.

Ovaj zakonski predlog pretresen je u Narodnoj Skupštini kao hitan.

Izvolite primiti, Gospodine Predsedniče, i ovom prilikom uverenje o moim osobitom poštovanju.

Predsednik
Narodne Skupštine
Dr. K. Kumanudi, s. r.

Gospodinu

D-ru ANTI PAVELIĆU,
Predsednik Senata
Beograd

NARODNA SKUPŠTINA
Kraljevine Jugoslavije

sazvana Ukazom od 23 septembra 1931 godine u vanredan saziv za 7 decembar 1931 godine, na svom XXXIX redovnom sastanku, održanom 12 aprila 1932 godine u Beogradu, usvojila je:

PREDLOG ZAKONA

o zaštiti zemljoradnika i o stavljanju na snagu pojedinih odredaba zakona o izvršenju i obezbeđenju, koji glasi:

§ 1.

1) Od dana kad ovaj Zakon dobije obaveznú snagu odlažu se sve javne prinudne prodaje (ovršne dražbe) pokretnog i nepokretnog imanja zemljoradnika koje su u toku, a nove se prodaje takvog imanja ne mogu dozvoliti. Ovo važi dotle, dok se ne donese Zakon o konventiranju zemljoradničkih dugova, ali najdalje do proteka šest meseci od dana kad ovaj Zakon dobije obaveznú snagu. Obustavljaju se za isto vreme sve prinudne uprave (sekvestracije) kao i oduzimanja pokretnih stvari (transferacije) provedene u cilju izvršenja, odnosno obezbeđenja.

2) Naredenja stava 1 važe i za sva lica koja su kao jemci ili kao solidarni dužnici obvezani za dug zemljoradnika.

§ 2.

1) Prinudne javne prodaje (ovršne dražbe) pokretnog ili nepokretnog imanja zemljoradnika izvršene posle dana, kada je predlog Zakona o zaštiti zemljoradnika podnesen Narodnom Predstavništvu (19 marta 1932 g.), nište se, ako je kupac sam tražilac izvršenja (ovrhovoditelj), ili ovome u srodstvu ili u tazbini do drugog stepena, ili njegov zastupnik (punomoćnik).

2) Kupac je dužan vratiti kupljene pokretne stvari ili nepokretnosti zemljoradnika, kad mu zemljoradnik vrati kupovnu cenu sa 6% godišnjih kamata od dana kad je kupac cenu položio. Ako kupcu nije više moguće vratiti ove stvari, zato što su prešle u treće ruke ili iz koga drugog razloga, dužan je nadoknaditi zemljoradniku pravu vrednost koju su ove stvari imale na dan izvršene javne prodaje, a zemljoradnik ima mu i u ovom slučaju istovremeno vratiti kupovnu cenu sa 6% godišnje kamate od dana kad je kupac cenu položio. Ovaj povraćaj može se tražiti najdalje u roku od 6 meseci od dana stupanja na snagu ovog Zakona. Isto tako je kupac dužan nadoknaditi štetu koju je pretrpeo izvršenik zemljoradnik usled toga, što mu

kupac može vratiti stvar samo sa teretom ili u pogoršanom stanju.

3) Za povraćaj nepokretnosti u ponovnu svojinu zemljoradnika ne plaća se prenosna taksa.

4) Za sporove o povraćaju stvari ili o naknadi štete po prednjim stavovima nadležan je izvršni sud, a na području na kojem izvršenje spada u nadležnost opštih upravnih vlasti, nadležan je onaj sreski odnosno Prvostepeni (okružni) sud, u čijem je području izvršenje provedeno.

§ 3.

1) Zemljoradnik je dužan da plati na tražbine čija je prinudna naplata po propisima § 1 odložena, kamate od 6% godišnje, i to od dana tužbe, osim ako je presudom, poravnanjem ili kakvim drugim osnovom (izvršnim naslovom) utvrđena niža kamata.

2) Ako poverilac (verovnik) svojevolejno odobri dužniku zemljoradniku odlaganje plaćanja tražbine, koja je dospela, i to pre podnesene tužbe radi njezine naplate ili pošto odustane od već pokrenute parnice bez traženja ikakvih parničnih troškova, može ugovoriti kamate najviše do 10% na godinu, bez obzira na visinu ranije ugovorene kamate.

3) U maksimalni iznos godišnje kamate imaju se uračunati i sva sporedna plaćanja ili davanja na koja se dužnik obavezao pored kamate, kao što su: provizije, konvencionalne kazne, troškovi i slično.

4) Ugovor o kamati ništavan je, u koliko uglavljene kamate prelaze ovim paragrafom dopuštenu maksimalnu stopu. Kamate preko stope dopuštene ovim paragrafom ne smeju se dosuđivati ni obezbeđivati ni izvršenjem naplaćivati, pa ma bile utvrđene pravno snažnom presudom ili kakvim drugim osnovom (izvršnim naslovom).

§ 4.

1) Stavljaju se na snagu za celu državu propisi §§ 65 stav 1 i 2, 69, 119, 133, 134, 148, 165 stav 5, 209 i 230 Zakona o izvršenju i obezbeđenju od 9 jula 1930 godine, Službene Novine br. 165 — XIII, a za područje vrhovnog suda u Sarajevu, Banskog stola u Zagrebu, i Apelacionog Suda u Novom Sadu i propisi § 113 istog Zakona. Ovim se ne dira u važnost propisa §§ 1 i 2 ovoga Zakona.

2) Gde se u propisima navedenim u prvom stavu ovoga paragrafa pominje sud, ima se na području Kasacionog Suda u Beogradu i Velikog Suda u Podgorici podrazumevati izvršna vlast, a u koliko se ovi propisi pozivaju na propise Zakona o izvršenju i obezbeđenju, koji nisu stavljeni na snagu ovim zakonom, imaju se podrazumevati odnosni propisi građanski parničnih postupnika, odnosno Zakona o izvršenju koji danas važe u pojedinim područjima Kraljevine, u koliko odgovarajući propisa ima u ovim zakonima.

3) Propisi §§ 486 i 487 Zakonika o postupku u sudskom u građanskim parnicama za Srbiju primenjujuće se i nadalje, u koliko nisu u protivnosti sa propisima spomenutim u prvom stavu.

4) Propisi prednjih stavova primenjujuće se i na izvršenja, koja su na dan stupanja na snagu ovoga Zakona već u toku, u koliko prinudna javna prodaja (ovršna dražba) još nije pravnosnažno provedena.

§ 5.

Ako koji novčani zavod za vreme trajanja odlaganja iz § 1 dode u teškoću plaćanja usled poremećenja

kreditnih odnosa izazvanih bilo opštom kreditnom krizom, bilo neobičnim i prekomernim dizanjem uloga a prema bilansi u to vreme bude aktiva veća od pasive, moćiće Ministarski Savet po traženju samoga tog zavoda na predlog Ministra Trgovine i industrije doneti za svaki takav slučaj uredbu sa zakonskom snagom, kojom će se predvideti rokovi isplate uloga i drugih potraživanja kao i sve druge mere, pa i o reorganizaciji zavoda, potrebno za njegov redovan rad i za bezbednost ulagača i ostalih verovnika, tom cilju može Ministar Trgovine i Industrije takav novčani zavod i njegovo celo poslovanje staviti pod stalni nadzor svoga komesara.

§ 6.

1) Zemljoradnikom u smislu ovog Zakona smatra se svako lice, koje obrađuje zemlju samo ili sa članovima svoje porodice i čiji oporezovani prihod proizlazi pretežno iz poljoprivrede, ako njegov posed ne prelazi površinu od 75 hektara ziratne (obradive) zemlje, (oranice, voćnjaci, vinogradi, livade, izuzev pašnjaka) odnosno kod porodične zadruge 150 hektara ziratne (obradive) zemlje.

2) Za zemljoradnike u smislu propisa prvog stava smatraće se i lica, koja zbog bolesti ili zbog nemanja dovoljno radne snage svoje i svoje porodice ili iz drugih neotklonjivih smetnja moraju pomoću drugih lica obrađivati svoju zemlju, dalje maloletna deca zemljoradnika za trajanja njihove maloletnosti kao i zaoštavštine (mase) iza zemljoradnika, dok ne budu predate (uručene) naslednicima.

3) Uverenja o činjenicama iz stava 1 i 2 ovoga paragrafa izdaju opštinske vlasti (opštinski sud, opštinsko poglavarstvo) na zahtev dužnika — zemljoradnika ili na zahtev izvršne vlasti, s tim da ova uverenja imaju biti potvrđena od sreskog načelstva, osim ako su takva uverenja izdala gradska načelstva kao prvostepene upravne vlasti (§ 19, stav 2. Br. 1 Zakona o unutrašnjoj upravi).

§ 7.

Rešenje o odlaganju po propisu § 1 donosi Sud (izvršna vlast) po službenoj dužnosti ili na zahtev dužnika ako sudu nije poznato da je dužnik zemljoradnik. U ovom drugom slučaju Sud (izvršna vlast) tražiće po službenoj dužnosti uverenje iz § 6. Do donošenja pravnoснаznog rešenja o odlaganju iz § 1 obustavlja se izvršni postupak.

§ 8.

1) Propisi ovog Zakona neće se primenjivati na tražbine Narodne banke, Državne Hipotekarne banke i Privilegovane Agrarne banke.

2) Propisi ovoga Zakona izuzev propisa iz § 4 neće se primenjivati ni na tražbine države, u koliko provodi izvršenje na osnovu građanskih parničnih (izvršnih), zakona, na tražbine samoupravnih tela i njihovih štedionica, zadružnih organizacija koje su osnovane i rade po postojećim zakonima o zadrugama, dalje na tražbine izdržavanja (alimentacije) koje nekom licu pripadaju protiv dužnika na osnovu dužnikove dužnosti izdržavanja, na tražbine koje proističu iz krivičnog dela, kao ni na tražbine koje su poslale posle stupanja na snagu ovog Zakona. Kao takove se ne smatraju tražbine iz § 3 stav 2.

§ 9.

1) Ovaj Zakon stupa u život kad ga Kralj potpiše, a dobija, izuzev propisa § 4, obaveznu snagu kad se

obnaroduje u Službenim Novinama. Propisi § 4 dobijaju obaveznu snagu po proteku 15 dana od dana obnarodovanja ovog Zakona.

2) Ovlašćuje se Ministar Pravde da izda Uredbe i upustva potrebna za izvršenje ovog Zakona, i to u koliko ova zasecaju u nadležnost drugih ministara u sporazumu s njima, a naročito da propiše bliže odredbe o tome, ko se ima smatrati zemljoradnikom i da odredi pojam porodične zadruge u smislu § 6.

Pretsednik

12. aprila 1932 godine
Beograd.

Narodne Skupštine,
Dr. Kosta Kumanudi, s. r.

Sekretar,
Ante Kovač, s. r.

Narodna Skupština

Kraljevine Jugoslavije

Br. 4694

12 aprila 1932 god.
u Beogradu

GOSPODINE PRETSEDNIČE,

Čast mi je izvestiti Vas, da je Narodna skupština na svom XXXIX redovnom sastanku, održanom 12 aprila 1932 godine, usvojila predlog Zakona o podizanju domova i drugih objekata udruženja i ustanova, koje spadaju u nadležnost Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda, podnet joj od strane Gospodina Ministra fizičkog vaspitanja naroda, na osnovi ovlašćenja datog mu Ukazom Njegovog Veličanstva Kralja od 2 aprila 1932 godine.

Izveštavajući Vas o prednjem, meni je čast, Gospodine Pretsedniče, u smislu člana 64 Ustava i § 66 Zakona o poslovnom redu u Narodnoj skupštini, dostaviti Vam definitivan tekst ovoga zakonskog predloga onako, kako ga je Narodna skupština usvojila, kao i original Ukaza o ovlašćenju za podnošenje Narodnom Pretstavništvu ovoga zakonskog predloga, s molbom na Vaš dalji postupak.

Ovaj zakonski predlog pretresen je u Narodnoj skupštini po redovnom postupku.

Izvolite primiti, Gospodine Pretsedniče, i ovom prilikom uverenje o mome osobitom poštovanju.

Pretsednik

Narodne Skupštine
Dr. K. Kumanudi, s. r.

Gospodinu

D-ru ANTI PAVELIĆU

Pretsednik Senata

Beograd

NARODNA SKUPŠTINA

Kraljevine Jugoslavije

Sazvana Ukazom od 23 septembra 1931 godine u vanredan saziv za 7 decembra 1931 godine, na svom XXXIX redovnom sastanku, održanom 12 aprila 1932 godine u Beogradu, usvojila je:

PREDLOG ZAKONA

O podizanju domova i drugih objekata udruženja i ustanova, koje spadaju u nadležnost Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda, koji glasi:

§ 1.

Udruženja i ustanove, koje spadaju pod nadzor Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda, mogu podizati domove i druge objekte, koji su namenjeni ciljevima tih udruženja i ustanova, samo sa prethodnim odobrenjem Ministarstva fizičkog vaspitanja naroda.

§ 2.

Na predlog Ministra fizičkog vaspitanja naroda može Ministarski Savet odobriti, da se potrebna prerađena i neprerađena grada i drugi građevinski materijal, za podizanje domova i drugih objekata ustupi besplatno iz državnih preduzeća udruženjima i ustanovama pomenutim u § 1. Isto tako može Ministarski Savet odobriti besplatan prevoz ove grade i drugog građevinskog materijala na državnim železnicama i brodovima, od mesta preuzimanja materijala, do mesta podizanja domova i drugih objekata udruženja i ustanova.

§ 3.

Ministar fizičkog vaspitanja naroda u saglasnosti sa Ministarskim Savetom, propisao će uredbom bliže odredbe, koja udruženja i ustanove, pod kojim uslovima i na koji način mogu da pristupe građenju domova i drugih objekata.

§ 4.

Odredbe § 1 ovog Zakona ne odnose se na udruženja i ustanove, koje su počele sa izgradnjom domova ili drugih objekata pre donošenja ovog Zakona.

§ 5.

Ovaj Zakon stupa u život kad ga Kralj potpiše, a obaveznu snagu dobija kad se objavi u „Službenim novinama“.

M. P.

Pretsednik

12. aprila 1932 godine
Beograd.
Sekretar,

Narodna Skupština,
Dr. Kosta Kumanudi, s. r.

Ante Kovač, s. r.

Pretsednik dr. **Ante Pavelić**: Gospodo senatori, za prvi zakonski predlog Kraljevska vlada traži hitnost. Molim g. Ministra poljoprivrede da izvoli obrazložiti potrebu hitnosti. — Reč ima g. Ministar poljoprivrede.

Ministar poljoprivrede **Juraj Demetrovič**: Gospodo senatori, u ime Kraljevske vlade čast mi je zamoliti vas da oglasite hitnim zakonski predlog o zaštiti zemljoradnika i o stavljanju na snagu pojedinih propisa Zakona o izvršenju i obezbeđenju.

Razlog zbog koga je potrebno da taj zakon hitno donesemo, gospodo, jeste taj, što su nastupile izvesne pojave, naročito što su zaredale mnoge ekzekutivne prodaje, i u tom momentu to pitanje, gospodo, treba da rešimo tako, kako bismo sprečili ono, što unosi toliki nemir u narod, što izaziva izvesno uzbudenje kod onih, koji očekuju zaštitu i vide da se iskorišćuje još ovaj poslednji momenat, dok ta zaštita nije došla, na štetu njihovu.

To je, gospodo, najvažniji razlog, koji nas rukovodi da moramo to pitanje tako brzo da rešimo.

Pitanje o zaštiti zemljoradnika već je otvoreno dosta dugo vremena, i da se spreče zloupotrebe, bilo bi nužno, da imamo te zakonske mere na snazi, kako bismo mogli te zloupotrebe da sprečimo.

Osim toga, gospodo, u tom zakonskom projektu predviđaju se i druge mere, koje su potrebne danas u ovoj velikoj kreditnoj krizi, koja je u osnovi kriza poverenja, — i te mere su takode hitne naravi, kako bi se sprečilo, usled toga nepoverenja, veće zlo, koje može da nastane.

Iz tih razloga, gospodo, ja bih vas molio, da se saglasite sa tom potrebnom hitnošću ovog zakonskog projekta.

Pretsednik dr. **Ante Pavelić**: Pitam Senat je li sporazuman s tim, da se predlogu Zakona o zaštiti zemljoradnika prizna hitnost. Ona gospoda, koja su protiv toga da se prizna hitnost ovom zakonskom predlogu, neka izvole ustati, a ona koja su za hitnost, neka izvole sedeti. (Svi sede).

Pošto niko ne ustaje, objavljujem ovim, da je hitnost zakonskog predloga o zaštiti zemljoradnika jedno, glasno usvojeno.

Za proučavanje ovog zakonskog predloga izabraćemo odmah jedan specijalan odbor, koji će ga proučiti i podneti Senatu izveštaj. Prispela mi je kandidatska lista, potpisana od dovoljnog broja predlagača, koji predlažu za članove ovog odbora i za njihove zamenike sledeću gospodu senatore, i to kao članove: dr. Benjamina Šuperinu, Daku Popovića, dr. Vladu Andrića, Kostu Timotijevića, Milana Simonovića, dr. Stanka Švrljugu, dr. Ljubomira Tomašića, Osmana Vilovića, dr. Miroslava Ploja, dr. Otona Frangeša, dr. Aleksu Stanišića; a kao zamenike: dr. Emila Gavrilu, Milana Marjanovića, dr. Isaka Alkalaja, Svetozara Tomića, Jovu Banjanina, dr. Vladimira Ravnihara, dra Valentina Rožića, dr. Džafera Sulejmanovića, Petra Teslića, Salema Muftića i dr. Momčila Ivkovića.

Prima li Senat ovako predloženu listu? (Prima). Pošto Senat prima predloženu listu, objavljujem da su pročitana gospodo izabrana za članove ovog odbora. Molim gospodu da se posle sednice konstituišu i da Senatu podnesu izveštaj do 14 ovog meseca uveče. Slaže li se Senat s ovim? (Slaže). Prema tome, ovaj će odbor do 14 aprila uveče, t.j. sutra, dakle za 24 sata podneti Senatu izveštaj.

Za proučavanje drugog zakonskog predloga, predloga o podizanju domova takode treba da izaberemo naročiti odbor, komie bismo poverili proučavanje toga predloga. Prispela mi je kandidatska lista sa sledećom gospodom kao članovima; dr. Vlada Andrić, Jovo Benjanin, Petar Đirlić, Toma Kovačević, Antun Vidaković, Mića Mičić, dr. Vladimir Ravnihar, Krsta Smiljanić, dr. Ivan Gmajner, dr. Džafer Sulejmanović i Petar Teslić; a kao zamenici gospoda: Milutin Dragović, dr. Vaso Glušac, dr. Hamdija Karamehmedović, dr. Savo Ljubibratić, dr. Valentin Rožić, dr. Dinko Trinajstić, dr. Josip Šilović, Atanasije Šola, Svetozar Tomić, Trajko Hadži-Bošković i Ljudevit Gaj.

Prima li Senat da se gospoda čija su imena pročitana izaberu u ovaj odbor? (Prima). Pošto Senat prima, izjavljujem da su pročitana gospoda izabrana u odbor za proučavanje zakonskog predloga o podizanju domova. Pozivam isto tako gospodu članove ovoga odbora

da se posle sednice izvole konstituisati i da izvole o tome obavestiti Senat.

Molim g. sekretara da izvoli pročitati izveštaj o konstituisanju odbora.

Sekretar dr. Ivan Gmajner saopštava: Odbor za proučavanje zakonskog predloga g. g. dr. Valentina Rožića i drugova o muzejima i čuvanju starina i spomenika izveštava da se konstituisao i izabrao za predsednika dr. Bogdana Gavrilovića, za potpredsednika dr. Emila Gavrilu i za sekretara Svetozara Tomića, senatore.

Predsednik dr. Ante Pavelić: Izveštaj o konstituisanju ovog odbora prima se na znanje.

Molim g. sekretara da izvoli saopštiti i molbe za bolovanje.

Sekretar dr. Ivan Gmajner saopštava izveštaj senatora g. dr. Stanojla Vukčevića, da zbog bolesti ne može prisustvovati sednicama Senata i moli da mu se odobri neodređeno bolovanje.

Predsednik dr. Ante Pavelić: Odobrava li Senat bolovanje g. dr. Vukčeviću? (Odobrava). Objavljujem da je Senat odobrio ovo bolovanje.

Prelazimo na molbe i žalbe. Molim g. sekretara da ih izvoli saopštiti.

Sekretar dr. Ivan Gmajner saopštava molbe: Komore za industriju, obrt i trgovinu iz Zagreba, Udruženja bifedžija i trgovaca vinom i rakijom, Teodora Bekića, podmaršala u penziji, Vladimira Treščeca, velikog župana u penziji iz Dubrovnika i Rajka Goloba, direktora državnih železnica u penziji.

Predsednik dr. Ante Pavelić: Sve pročitane molbe uputiće se Odboru za molbe i žalbe.

Prelazimo na dnevni red. Prva tačka dnevnog reda je pretres izveštaja finansijskog odbora o predlogu Zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o državnoj trošarini.

Molim izvestioca g. dr. Frangeša da izvoli zauzeti svoje mesto (Glasovi: Nije tu). Pošto je g. izvestilac malo zaprečen, molim g. sekretara da izvoli pročitati odborski izveštaj.

Sekretar dr. Ivan Gmajner čita:

Finansijski odbor Senata Kraljevine Jugoslavije uzeo je u pretres: Predlog zakona o izmenama i dopunama u zakonu o državnoj trošarini i, proučivši ga svestrano na svojim sednicama, podnosi Senatu, saobrazno aktu Senatu, od 8 aprila 1932 godine Br. 1961 ovaj

IZVEŠTAJ :

Ovo je prvi put, što se Senat služi svojim ustavnim pravom, da vrati jedan od Narodne skupštine prihvaćeni zakonski predlog. Taj povratak je postao nužan iz formalnih i iz stvarnih razloga. U §§ 2 i 4 zakonske osnove određen je naime rok, s kojim bi imale da stupe na snagu neke odredbe zakona 1 aprila ov. godine, a neke u vezi s tim i kasnijeg datuma. Pošto je međutim zakonska osnova, u Narodnoj skupštini primljena istom 1 aprila tek. god. a Senatu stigla istom 7 aprila, to je svarno nastupila nemogućnost, da ove zakonske odredbe u zakonom utvrđenom vremenu stupe na snagu; te ih je valjalo promeniti. Kako se međutim prema čl. 64 Ustava izmena ili dopuna u zakonskom predlogu, primljenom u Narodnoj skupštini vraća istoj na rije-

šavanje, to se već iz ovoga posve formalnoga razloga zakonska osnova mora vratiti Skupštini.

Nu Finansijski odbor Senata držao je, da tom prilikom mora da provede i neke stvarne nadopune i izmene u zakonskom projektu, kako ga je Skupština bila prihvatila, ne dirajući pri tome nikako u bilo koju od bitnih ustanova, koje je Skupština smatrala za potrebno da udu u zakonsku osnovu, Naročito vredi to glede načela, da rakija i vino u buduće imadu biti oprošteni od plaćanja trošarine i da se trošarina imade nadoknaditi trošarinskim paušalom, kojega će plaćati posrednici između producenta i konzumenta. Pri donošenju svojih nadopuna Finansijski odbor Senata bio je vođen predlozima, koje je privredni odbor Kluba senatora već od prje bio iznio Ministru Predsedniku i resornim ministrima, a odnose se na ona najaktuelnija pitanja, koja bi se po mišljenju toga Odbora mogla hitno rešiti u cilju ublaženja opšte privredne krize. Među ovim predlozima nalaze se neki, koji se odnose i na pitanje trošarine odnosno izmjena Zakona o trošarini. Ti predlozi kluba glase:

1) Da se ublaži kriza vina, koja postoji radi toga, što se godišnje proizvodi oko 500—800.000 hektolitara vina više nego li se u našoj državi potroši (troši se prosječno na glavu 28 litara vina, 9 litara rakije; u Italiji na glavu 104 litre alkoholnih pića, u Francuskoj 154 litre). potrebno je naći mogućnosti, da se ovaj višak utroši i makne sa tržišta kako bi se potražnja približila ponudi i cijena digla na visinu preko proizvodnih troškova! To se može u velikoj mjeri polučiti, ako se odredi, da se špirit za konzum smije proizvoditi samo iz vina, dogod se cijena vinu ne digne toliko, da se fabrikacija špirita iz vina više ne može isplatiti.

Isto tako bi valjalo odrediti, da se primjeren dio sirćetne (octne kiseline iz drva) koliko god to dopuste interesi narodne odbrane, zamjeni sirćetom iz vina.

Ovakvim odredbama mogli bi utrošiti za konzumni špirit oko 3,456.000 hektolitara vina najslabijeg kvaliteta i najniže cijene, a za sirće oko 160.000 hektolitara. Osim toga mogli bi vinski špiritom u dopuštenoj mjeri pojačati naša vina za eksport do 20—22% alkohola i time uvećati naš izvoz vina za kojih 50—60.000 hektolitara. Konačno bi se sirće iz vina moglo u velikim količinama izvoziti u Nemačku, Čehoslovačku, Englesku, Levant i daleki istok, tako da bi i u tu svrhu mogli računati na konzum od 50—60.000 hektolitara. Ukupno bi ovakvom odredbom mogli da maknemo sa tržišta oko 500.000 hektolitara najslabijeg, cijenu svega ostalog potiskivajućega vina, — i time izvjesno ublažiti vinsku krizu.

2) Fabrikacijom konzumnoga špirita iz vina dobiće se produkt, koji će svakako biti manje škodljiv zdravlju nego dosadanja špiritna pića. Da se omogući potrošnja što većih količina vina, koje pretstavlja i uz najnižu cijenu vrlo skupu sirovinu, trebatiće u visini trošarine učiniti izvjesne ustupke. Da se pak time nebi pogodila naša nacionalna proizvodnja rakije iz voća, treba da se jednaki ustupci učine i u trošarini na rakiju, a ako treba, da se ta trošarina u opće ukine. — U slučaju, da bi cijena rakiji ipak znatno pala, trebalo bi odrediti, da se — kao i vino — i rakija imade uporabiti za proizvodnju špirita za piće.

3) U Francuskoj, Nemačkoj, Švedskoj, Italiji, Poljskoj, Madarskoj, Austriji, a pred nekoliko dana i u Čehoslovačkoj, ostvareni su zakoni, kojim se određuje

prisilno primješavanje dohidriranoga alkohola benzinu za pogonske svrhe. I kod nas bi ovakva odredba vrlo dobro došla, jer bi se time umanjio uvoz benzina i odliv deviza. Nu ona bi imala za nas naročiti efekat, kada bi se odredilo, da se ovakav motorni špirit mora izrađivati iz kukuruza. Ako bi se odredilo da se na 700 grama benzina mora primješati 300 grama alkohola, mi bi po dosadanjoj potrošnji benzina mogli da utrošimo oko 200.000 metričkih centi kukuruza, t.j. za taj kvantum pojavio bi se na domaćoj pijaci nov kupac. Ova količina bi dostojala, da se — uz sadanju preradu kukuruza u špirit može od odpadaka fabrikacije (Džibre) prehraniti i utoviti preko 6000 volova. Džibrom utovljeni volovi naše domaće oplemenjene pasmine daju najbolju (ekstrem) kvalitet mesa, oni se mogu uvijek plasirati na vanjskim pijacama, a notiraju na primer u Beču od 14—16 dinara za kilogram žive vage, dok slabiji kvaliteti notiraju 10—11 dinara odnosno 6—8 dinara po kilogramu. Uz džibru trebaju tovljenici da dobivaju još i samlevenog kukuruza, tako da možemo računati da bi se ovakvom odredbom sa tržišta oduzelo 200—250.000 metričkih centi kukuruza, što bi značilo 8—10% našeg izvoza. Konačno treba uočiti, da se uz „ekstrem“ kvalitetu povezuje uvek i roba slabijega kvaliteta, samo mora da je istoga izgleda i pasmine. Tako možemo očekivati, da će nam time, što omogućavamo proizvodnju tovljenih volova najbolje kvalitete, porasti i izvoz govedi slabijega kvaliteta i potrošnja na našim marvenim pijacama se osjetno uvećati a po tome i cijene stoci porasti.

Ovi predlozi senatskog kluba našli su u zakonskoj osnovi, kako ju je Kraljevska Vlada bila prvobitno predložila Skupštini već svoj izražaj; oni su sačuvali i u predlogu Zakona kako ga je Skupština prihvatila i uputila Senatu. Nu Finansijski odbor držao je, da je potrebno načela, koja su iznešena u predlozima Kluba senatora, jače akcentuirati i tačnije u zakonu precizirati, kako bi se doista njihov cilj izvesno postigao. Produkcija, cirkulacija, distribucija i konsumacija svakog dobra naše narodne proizvodnje mora da se dovede u sklad sa narodnim potrebama, mora da se uklopi u jedan plan, kojim rukovodi najviša državna vlast, — ne vredajući ničije opravdane interese, ali ne dozvoljavajući ni kapitalističke ni antikapitalističke ekcese. Finansijski odbor drži, da mu predležea zakonska osnova pruža mogućnost, da se po ovim načelima — a ne diraju u temeljne ustanove po Skupštini prihvaćene zakonske osnove — uredi proizvodnju alkoholnih tekućina tako, da će proizvodnja rakije i vina biti oslobođena svih stega, ali da će osim toga industrija špirita moći biti uvek primorana da prerađujući rakiju ili vino kao sirovinu u špirit osigura vinu i rakiji, jednu primjernu, za proizvođače zadovoljavajući cijenu.

Osim toga se predviđa centrala za prodaju špirita, koja će regulisati cene spiritusa tako da će se što već, količine vina, rakije i kukuruza moći prerađivati u finalni produkt, pa će tako državna vlast moći da upliviše kroz špiritnu industriju na rentabilitet proizvodnje vinogradarstva, voćarstva, proizvodnje kukuruza i stoke.

U pojedinostima provedene su po stilizaciji zakonske osnove kako je predlaže Finansijski odbor Senata prema predlogu zakonske osnove prihvaćene u Narodnoj skupštini izmene koje su vidljive iz priloženog uporednog teksta ovih zakonskih predloga. U glavnom su te izmene ove:

U paragrafu 2 druga napomena tač. a. — snižen je paušal državne i banovinske trošarine u Ljubljani, Mariboru, Osijeku, Sarajevu, Splitu, Novom Sadu i Subotici od 6.000 na 4.000 dinara godišnje.

U napomeni 3. istoga paragrafa ispuštena je reč „seljaci“ pošto se ovi već podrazumevaju pod daljom reči „proizvođači“.

U svim napomenama u kojima su navedeni datumi oni su promenjeni tako da se određene mere doista po Zakonu mogu provesti.

U paragrafu 4 provedene su izmene većeg obima. Napomena 3. koja se po predlogu Narodne skupštine imala ispustiti zadržana je iz staroga zakona.

Dosadanja zakonska odredba ove napomene imala je da služi za pojačanje vina određenoga za inostranstvo. Ovo je potrebno radi toga što nam druge zemlje sa vinima pojačanim do 22 stepena alkohola uspešno konkurišu, te je potrebno da i mi naša vina pojačavamo u pogledu sadržine alkohola za sve zemlje, koje to po svojim zakonima dozvoljavaju ili traže. Da pomognemo naše vinogradarstvo potrebno je da im se ovakav alkohol daje bez trošarine, što se ovom ustanovom Zakona omogućuje.

Napomena 4. menja se u cilju da se poljoprivredne fabrike špirita u što većoj meri prinude kako bi prerađivale kukuruz i hranile što veći broj stoke. Kontingent tih malih fabrika mora da je stalan, jer one samo onda mogu da predvide što veći broj stoke i što veće količine kukuruza sa vlastitog i okolinskih seljačkih gazdinstva. Do sada su ove poljoprivredne fabrike zajedno imale kontingent od 30.000 hektolitara, a industrijske 70.000. Predviđa se da će u buduće proizvoditi oko 150—170.000 hektolitara špirita. Po istom ključu računajući trebalo bi poljoprivrednim fabrikama dodijeliti oko 50.000 hektolitara. Nu kako je kontingent od 1000 hektolitara dovoljan za svrhu, kojoj te fabrike imaju da služe, to Finansijski odbor drži da je time udovoljeno njihovim potrebama.

Napomena 5. izmenjena je u toliko što nije više za industrijske fabrike uzeto samo 70.000 hektolitara kontigenta, već se prepušta da se tim fabrikama prema rastućoj potrošnji špirita u zemlji poveća kontingent srazmerno ključu, kako je već od prije zakonom utvrđeno.

Po napomeni šestoj ta povišica ide u korist industrijskim fabrikama sve dok ukupna produkcija ne premaši 150.000 hektolitara. A kad to bude, dodejelivaće se višak potrošnje u srazmeri 40:60 između obe kategorije špirita. Pri tome će se uzimati u obzir potreba novih fabrika, naročito zadrugarskih i u krajevima u kojima špiritnih fabrika u opšte još nema.

Po napomeni 7 (prije napomena 8) Ministar finansija će koncesije za nove takve fabrike davati prema potrebi saslušavši prodajnu centralu za špirit.

Napomena 10. osnove kakvu je Narodna skupština prihvatila koja govori o osnivanju prodajne centrale za špirit upotpunjena je u toliko što je tačno precizirano kako se ima ostvariti ta centrala ako će ju obrazovati sami proizvođači špirita i kako se imade opredeljivati cena špirita po Ministru finansija.

U napomeni 13. također je preciznije opredjelena i učinjena obligatorna odredba, da se benzinu za pogon mora primješavati domaći špirit a predviđena je i mogućnost da će se uz špirit (metilni alkohol) dodavati još i metilni alkohol iz domaćih destilerija drva.

U napomeni 14. istaknuto je u Skupštini izrečeno načelo glede sirovina za proizvodnju špirita da će Ministar finansija u sporazumu sa Ministrom poljoprivrede određivati kao sirovinu za proizvodnju konzumnog špirita prvenstveno vino a po potrebi i rakiju a a za motorni špirit prvenstveno kukuruz. Ovom jasnom zakonskom odredbom bez sumnje će se u znatnoj mjeri moći ublažiti toliko osjetna kriza u vinogradarstvu, u proizvodnji rakije, u proizvodnji kukuruza i u stočarstvu.

Sa svim po ovim po Finansijskom odboru prihvaćenim izmjenama i dopunama saglasio se je gospodin Ministar finansija u cjelosti. Prema tome Finansijski odbor jednoglasno predlaže Senatu da ovako izmjenjenu i dopunjenu zakonsku osnovu prihvati.

Za izvestioca izabran je senator dr. Frangeš Oton. Beograd, 11 aprila 1932 god.

Pretsednik Finansijskog
odbora Senata,
Dr. B. Šuperina, s. r.

Sekretar,
Finansijskog odbora Senata,
Dr. V. Andrić, s. r.

Članovi:

Inž. Đaka Popović, s. r.
Dr. Bogdan Gavrilović, s. r.
Dr. M. Ploj, s. r.
Spira Hadži Ristić, s. r.
Dr. A. Stanišić, s. r.
Milutin Petrović, s. r.
K. L. Timotijević, s. r.
Vilović Osman, s. r.
Dr. Oto Frangeš, s. r.
Dr. Uroš Desnica, s. r.
Dr. S. Šverljuga, s. r.
Dr. Lj. Tomašić, s. r.
Dr. E. Gavrića, s. r.

Pretsednik **dr. Ante Pavelić**: Otvaram načelan pretres. Ima reč g. izvestilac.

Izvestilac **dr. Oton Frangeš**: Pošto sam bio zauzet važnim poslom, to je g. dr. Gmajner bio dobar pa je preuzeo čitanje ovoga izveštaja. Dozvolite mi sada, kao izvestiocu, da nadovežem nekoliko reči još o tendencijama koje su vodile Finansijski odbor Senata u donošenju ovih amandmana, nadopuna, koje su netom pročitane.

Gospodo, naša privredna politika ide jednim čuđnim putem. Ne može se reći da je ona vođena po jdnom planu, da je ona sredena po nekom cilju do kojega bi trebalo da se dođe pojedinim merama te politike.

Razvitak, nazori o tom, kako da se vodi naša prvredna politika, išao je od ostvarenja, do uskrisenja, ove naše zajedničke lepe Jugoslavije neoprednim putem. U početku mi smo išli za jednom autarhijom, mi smo polazili sa stanovišta, da treba naša država, koja ima sve mogućnosti, da skoro do zadnje namiri sve svoje potrebe iz vlastitih izvora naše bogate zemlje da to izgradi. Ta politika autarhije ubrzo se pokazala, da ne može da zadovolji. Ona to ne može iz prostoga razloga, što pretpostavlja da se zaštitnim carinama omogućiti razvitak svih industrija, koje kod nas još ne postoje. Ovo je jedna metoda, koja je za trajanja i naj-

liberalnijih načela mančestarske škole, fraj handl šule, za vladanja doktrine otvorenih vratiju u svim državama bila uvažavana i odobravana. Po tim zaštitnim carinama imala se kod nas razvijati industrija, da namir sve naše domaće potrebe i posljeditvom toga da za neko vreme naši državljani uzimaju robu koju bi bez carina mogli za čitav iznos carine dobiti jevtinije, da ju skuplje plaćaju, ali da ima mogućnosti stvaranja te industrije. Jedna metoda favoriziranja industrije, koja je bila običajna, u celom svetu. Samo je posledica bila toga, da smo mi uz industrije, koje su imale uvjeta na razvitak u našoj domovini, jer su imale sirovine i dovoljno kvalifikovanog radništva, da smo mi favorizirali industrije, koje nisu imale tih uvjeta, koje su morale sirovine da uživaju i da ih prerađuju sa nekvalificiranim radnicima i tako je došlo, da je naš narod morao da u vidu takove i te privredne politike kupuje lošiju robu uz skuplje cene. To se ubrzo uspostavilo, da ovako postavljeni ciljevi ne odgovaraju, nego da ih treba ograničiti, na industrije koje su naše autohtone, koje prerađuju naše sirovine, dakle najjevtinije, koje nisu opterećene nikakovim troškovima transportnim ni prekomorskim ni kopnenim, koje prerađuju naše sirovine prema našim potrebama, u okviru naših vlastitih potreba.

Gospodo, kad bi sa teoretičkog gledišta čovek to gledao, morao bi biti zadovoljan, da vidi da u celom svetu preovlađuje takovo mišljenje. Čitav svet oko nas ide po tim istim principima, odvraća se od politike otvorenih vratiju, odvraća se od liberalne mančesterske škole i unatoč velike svetske privredne konferencije u Ženevi 1927 godine koja je proklamirala „carinski zidovi moraju se srušiti“, unatoč autoriteta tih svih prominentnih članova te konferencije ni jedna država nije to primenila. Naprotiv podizanje carinskih granica ide sve dalje i sve više se diže.

Mi vidimo oko nas da svim mogućim načinima, ne samo podizanjem carina nego i deviznim propisima, propisima o kliringu kakav nikada nije postojao, propisima o kontigenzima, propisima veterinarne naravi, propisima koji zaštićuju biljnu proizvodnju u vidu zaštite od uvoza bolesti, — uopšte svima mogućim sredstvima države ograničavaju uvoz; uvoz se ograničava na ono, što autarhično mogu same da proizvode, nacionaliziraju se. Rat koji je bijen krvlju i stajao oko 10 miliona ljudskih žrtava, nastavlja se dalje, samo on dobija drugu formu: on je bio do juče i prekjue rat novca, i njemu su žrtvom pale sve velike kapitalističke uredbe, sve ove velike banke, koje su propale radi toga što su hipertrofirale kredite, jer bo su dvostrukim knjiženjem stvarali potrošnji kapital koji nije postojao, jerbo su služile investicijama, koje su bile pokrenute samo u vidu privatne spekulacije individualnog egoističkog iskorišćavanja konjunktura, slobodnog izrabljivanja svih mogućnosti koje kapitalistički režim uopšte dozvoljava. Kapitalizam u formi novca, on se neće slomiti, on je već u potpunome slomu, on se lomi, i nema mogućnosti da bi on onako kakav je ušao u krizu opet iz nje izašao. G. Ministar pretsednik i Ministar spoljnih poslova dr. Marinković vrlo je lepo kazao: treba se jedanput odlučiti na to i priznati šta je izgubljeno, — izgubljeno, treba priznati da kapitalistički režim mora da računna, da je on u slomu i da on može spasti samo ono što je zbilja zdravo, što nije eksek kapitalizma. Mi smo danas u krizi robe, u ratu robe. Danas proizvodnja svih zemalja

u sumi svojoj predstavlja jednu hiperprodukciju. Te hiperprodukcije premašuju potrošnju sveta u svima granama, ne samo u poljoprivredi — ali ona je najvažnija u poljoprivredi zbog toga što ima milijardu i nekoliko stotina ljudi koji od nje žive, na ovoj planeti najveći je broj poljoprivrednika, i tu poljoprivrednu krzu oseća kako onaj koji seje kukuruz i pšenicu, tako i onaj koji proizvodi kakao, čaj, rižu, gumu itd.

Svi ti nebrojeni producenti su i nebrojeni konzumenti i osiromašenje njihove konzumene snage prvi je uzrok današnje krizi.

Gospodo, iz ovih kratkih napomena vi ste samnom saglasni da je dužnost privredne politike svake države, da vodi računa o okolnostima i događajima koji se odigravaju u svetu. Istina je, da onaj idealni cilj ekonomskog povezivanja čitavoga sveta u svetsko gospodarstvo po kojemu nema više lokalnog tržišta, nema više nacionalnog tržišta, ima samo jedno svetsko tržište. Ta je istina samo delimično na snazi. Jer, gospodo, nije više moguće i ne postoji više danas ona povezanost celoga sveta u privrednim odnosima, koja je postojala još pre rata.

Događaji za vreme rata a i posle rata doveli su dotle, da mi danas ne možemo više govoriti o svetskoj privredi u onome smislu u kome se to ranije govorilo; mi moramo danas voditi računa o nacionalnim privredama pojedinih država koje nastoje na tome da se reše, u koliko je to moguće, svojih veza, sa drugim narodima. To je čudna pojava našega doba: Da se sve dosadanje forme socialnog i privrednog života rastvaraju u svoje elemente; i stvaraju se nove forme i novi oblici iz kojih će onaj zapadni svet, onaj kulturni zapad, koji je navodno osuđen na propast, uzkrisiti i naći druge oblike života, ali će on i dalje živeti. Gospodo, u ovom općenitom stvaranju, u ovoj općenitoj atmosferi stvaranja starih oblika i stvaranja novih; naša država ne može da se izolira; mi moramo sudelovati po našoj volji ili protiv naše volje u tome stvaranju, — to je imperativ našeg današnjeg života. I u tim prilikama stavlja nam se pitanje: Kojim ćemo putem ići? Gospodo, ja nisam kadar da uđem u politička pitanja jer se nikada nisam bavio onom politikom „kateghohen“; ali bih hteo da pokušam prikazati šta je naš zadatak u privrednom pogledu; hteo bih da pokažem šta možemo očekivati od razvitka prilika i šta možemo stvoriti i konstruirati za opstanak našega naroda i naše državne individualnosti. Gospodo, mi moramo u tu svrhu izgraditi jednu posve jasnu osnovu; mi moramo da isteknemo jasne i realne poteze i da trasiramo puteve kojima ćemo ići. Mi imamo jedan postulat a to je da izgradimo one industrije koje kod nas imaju sve uviete za opstanak i razvitak; mi treba da izgrađujemo našu poljoprivredu i one industrije za koje poljoprivreda daje sirovinu, te na taj način, u koliko nam je moguće rovinu, te na taj način, u koliko nam je moguće, postanemo neovisni od inostranstva i da naše vlastite proizvode prerađuje naša industrija. Ovo su tako jasne stvari da ne treba naročito da ih dokazujemo. Ja bih hteo da pokažem šta je u tome smeru do sada urađeno. Potrebno je da se vratim na početak naše privredne politike, — na početak stvaranja naše države. U tome vremenu jedan visoki činovnik izneo je lozinku da sve one industrije koje su u rukama Švaba, Mađara i Čivuta treba da legnu, — i da onda dođu u naše ruke. Po tim principima najpre je trebala

da legne najveća industrija u našoj zemlji — mlinška industrija. Ta industrija na bazi naše produkcije nije mogla da se održi. To je bilo izlišno i misliti. Ali, bio je jedan paragraf u Zakonu o carinama, u kome je rečeno:

U svrhu preradivanja sirovina iz inostranstva, koje će se eksportirati opet u inostranstvo, može se dati oprost od carine, kako bi ova industrija mogla da se snabde sirovinama i da radi. To je tzv. „feredlungsferker“, koja je bila vrlo značajna, i po kojoj je ta mlinška industrija mogla vrlo lepo da prosperira, jer je to radila još dok je bila pod austro-ugarskom monarhijom. Ali, to se nije moglo da provede. Tadašnja vlada imala je načelo: najpre da legne ta industrija. Ona nije dopuštala da se ta industrija služi ovom pogodnošću, i ta je industrija legla. I onda smo zaveli još nedavno žitni režim, i po tom žitnom režimu smo je do cela dotukli, i danas imamo samo rudimente jedne inostrane, koja je mogla vrlo lepo da služi za naše svrhe.

Imali smo industriju mesnih produkata, mesnih prerađevina. Mi smo uveli jedan sistem carine, po kome smo opteretili izvoznom carinom produkte ove industrije, ali sirovine: goveda, svinje, to smo pustili bez carine. Mi smo time omogućili fabrikama mesne industrije u Beču, Pragu, i uopšte vani da jeftino dobijaju naše svinje i naša goveda, pa da nam posle šalju ovamo praške šunke i svoje kobasice, i da, pored toga, njima ostane i koža i krv, i papci, i rogovi, i creva — svi otpaci, da se njima služe. A našoj industriji mesnih prerađevina mi nismo mogli to dopustiti, nego smo lepo udarili na to izvoznom carinu, i ta je industrija legla. Od 18 fabrika, imamo danas svega 5, koje jedva mogu da oskrbe našu vlastitu državu mesnim produktima. Ja neću da predvidim činjenicu, da one države u koje smo mi izvezili brašno, i mesne produkte same podižu svoju mlinšku industriju, da same proizvode toliko brašna i mesnih produkata, da ne trebaju nas. Ali, mi smo to pomogli i omogućili. Za to vreme dok smo mi gledali da legnu te naše industrije, mi smo izgubili tržišta tamo, i za to vreme oni su se mogli razvijati. Za vreme zaključivanja trgovinskih ugovora mi se nismo brinuli da se razvije naša industrija. Mi smo gledali da ona najpre legne, a to njeno leganje je učinilo i omogućilo da smo izgubili sva tržišta; a da danas uskrisimo te industrije — o tome ne može biti govora.

Naša industrija piva je u kritičnoj situaciji. Ne znam da li će se pod uticajem nove trošarine, i novog trošarinskog paušala, moći pivo da producira u tolikoj količini kao danas i da prerađuje naš ječam i hmelj, što mu je zadatak.

Industrija kože je danas u takvom stanju, da moramo očekivati rdave rezultate. Najveće fabrike su se već pokobile. Nedavno je jedna već propala, vidimo da nam i ostale padaju, i mi ne znamo hoćemo li moći prodavati naše kože našim vlastitim fabrikama koža, ili ćemo ih morati izvoziti. Izgleda da ima da legne uskoro i industrija šećera, a došla je na red i industrija špirita, preradivanje rakiije, preradivanje vina kukuruza i sl. — industrije koje imaju da prerađuju naše najosetljivije sirovine.

Iz izveštaja podnetog Senatu mogli ste razabrati da je Finansijski odbor vodio računa pri tome da traži da se ovaj predlog Zakona nadopuni preciziranjem i izgrađivanjem jasnijeg, obligatornijeg izražavanja zakonskih propisa o trošarini. Vodio je Odbor ovaj

princip: da mi moramo od te industrije stvoriti jedan instrumenat, pri kome nećemo da vodimo računa o subjektima tih industrija, nego o objektima kao celini, koja imade da služi da možemo što bolje iskoristiti naše sirovine, koje ne može-mo da izvozimo.

To je posve u planu onom, koji sam imao čast malo pre da izložim, da stvorimo iz te industrije podesan instrumenat, koji će prerađivati suvišak našega vina, ako bude suviška naše rakije, suvišaka u tome smislu, ako budu ti produkti tako jeftini, da neće više davati rentabilitet poljoprivredniku.

U tome smisli rađeni su ovi amandmani, i u tome smislu su izrađene nadopune i izmene u predlogu, zakonske osnove, kako ih je Skupština prihvatila.

Ja bih hteo, gospodo, da vi dobijete utisak, da to što je Finansijski odbor ovde predložio, da je to u vidu provođenja jednog plana, koji ne obasiže samo industriju špirita ili proizvodnju industrijskog ili poljoprivrednog špirita, nego obasiže sve grane produkcije, sa kojima se ova industrija može da veže. I sa ovog gledišta molim da posmatrate ove amandmane i ove dodatke.

Meni je vrlo žao, da se ova gledišta nisu mogla u toj potpunosti izneti odmah i u predlogu Skupštine, ali mi je drago, da mogu konstatovati, da po međusobnom sporazumu ipak Skupština, — odnosno ona gospoda, sa kojima sam imao prilike da privatno govorim, — uviđa opravdanost ovih amandmana i da uviđa, da je Senat ispravno postupio, kad je predlog Skupštine izmenio i nadopunio onako, kao što je učinjeno.

Gospodo, ja mislim, da sam time prilično iscrpeo, ili barem u najkraćim potezima mogao da iznesem temeljne razloge, zašto smo mi podneli ovakve nadopune i ovakav predlog, kao što sam ga ja imao čast da podnesem kao izvestilac, — i pošto sam uveren, da ovakav predlog odgovara potrebama i da je on podoban, ako se bude dalje izgrađivao i ne bude ostao u onoj formi, kako je danas iznešen, jer je on danas hitan i mora odgovarati prešnim potrebama današnjice, — da je on podoban, da bude jedan od kamena, jedan od opeka, kojim mislimo izgrađivati zgradu naše buduće privredne politime, — zato vas molim, da ga prihvatite, a ja ću za njega glasovati. (Aplauz i uzvici: Živeo!)

Predsednik **dr. Ante Pavelić:** Reč ima g. senator dr. Stanko Šverljuga.

Dr. Stanko Šverljuga: Gospodo senatori, predlog zakona o državnoj trošarini, koji se pred nama nalazi, ukida trošarinu na rakiju i vino, i pokriva tako nastali ispad na državnim prihodima isključivo točarskim taksama.

Hoću unapred da izjavim, da ću glasati za taj predlog, a sa amandmanima primljenim od strane gospodina Ministra finansija i Finansijskog odbora Senata, i u načelu i u pojedinostima. I to zato, jer uviđam važnost razloga, koji su rukovodili naročito narodne predstavnike iz onih krajeva ovamo, preko Save i Dunava, da u današnjim prilikama traže da se trošarina na vino i rakiju ukine za celu Državu.

Time je ušćevano načelo ravnopravnosti. To je načelo u prvome redu rukovodilo Kraljevsku vladu 1929 godine pri izvršenju izjednačenja poreskog zakonodavstva u državi, da državnu trošarinu na vino i ra-

kiju uvede i u ovim krajevima ovamo. Trošarina na rakije u Bosni, Hercegovini i Južnoj Srbiji zaveden institucija. Još godine 1881 tu je rakija opterećena krčmarinom, naplaćivanom po količini i po vrsti istočene rakije; dok je trošarinski porez po vrednosti rakije u Bosni i Hercegovini i Južnoj Srbiji zaveden 1926 godine. Godine 1929 državna trošarina na rakiju zavedena je u Slovenačkoj a malo docnije u Hrvatskoj i Slavoniji, Vojvodini i Dalmaciji. A i u Crnoj Gori postojala je trošarina na rakiju do 1921 g.

Istina u predratnoj Srbiji, posle više obrata, 1891. godine „jedino u cilju unapređenja voćne rakije“ ta je dažbina najpre ograničena na špirit i druge podrobne destilisane (pečene) spirituozne tečnosti, preko 40 gradi jačine, pa da bude 1893 godine u istom cilju rakija sasvim oslobođena državne trošarine i ona ograničena na zaslađena i začinjena špirituzna pića.

Ovaj historijski razvitak jasno nam pokazuje, da se i u Srbiji borba nije kretala u cilju ukidanja dažbine na alkohol uopšte, nego u pravcu podizanja seljaka sretstvom unapređenja proizvodnje alkoholnih pića iz voća. Oblik državne trošarine, kako ona kod nas još danas postoji, bez sumnje ima svojih mana. Naročito ni kontrola pomoću kontrolnog aparata, propisanog za fabrike špirita, ni kontrola zbirnim sudovima, ne daju poreskoj vlasti dovoljno sigurnosti. Prirodna posledica toga je bila potreba niza drugih kontrolnih mera, koje je naš zemljoradnik — jer su mu one ulazile u samu njegovu privredu i u nju duboko zadirale — osetio kao nepodnošljivu šikanu i bez obzira na to da sve to po samoj prirodi svojoj može da dovede i do nekih zloupotreba. Još sedamdesetih godina prošloga veka, dakle pre gotovo 60 godina u Nemačkoj, pošto je na traženje nemačke privrede umesto poreze po zapremini sudova za kominu (Majšraumštaer) bila uvedena poreza na fabrikat, a pomoću kontrolnog aparata za merenje na rakiju i špirit; malo iza uvođenja tog novog oblika poreze, sva nemačka poljoprivreda digla se protiv toga, i šta više udruženje nemačkih fabrikata špirita, još u februaru 1877 godine gotovo jednoglasno je tražilo, da se državna poreska uprava vrati ranijem obliku poreze prema zapremini sudova. Tražila je dakle vraćanje u ranije stanje, iako je i taj raniji oblik poreze bio više nego komplikovan i šikanozan za zemljodelca.

Još tada 1878 godine ustali su u Nemačkoj stručnoj poljoprivrednoj javnosti glasovi, koji su tražili da se ta poreza na rakiju i špirit nadomesti opštom točarskom porezom. Traženo je to dakle i za rakiju i za špirit što predviđa predlog Zakona koji se pred nama nalazi, samo za rakiju i vino.

I tada već ta ista stručna javnost pronalazila je prednosti točarske poreze pred ranijom porezom na fabrikat i argumentovala je ovako; mnogo manji troškovi uterivanja poreze sa uštedom od 70—80%; za seljaka šikanozno i psihološki ubitačno ubiranje poreze zamenjuje se jednostavnim, jeftinim i sigurnim načinom, koji se sa najmanje personala i lako provada; pećare se oslobađaju nesusnog tereta i okova, ona se može slobodno razviti i tako postaje više nego do sada korisna malom seljaku, malom seoskom gazdi; napokon porez se ubire kod točioca alkohola, a to daje prema gore izloženom ono pravo mesto, kojem poreska uprava radi ubiranja te poreze treba da se obrati. Te je razloge tada iznosila nemačka poljoprivredna struka. Ona je, kako sam naveo, tražila da se celokupna poreza od

alkohola, dakle i od špirita, zameni točarinskom porezom, dok to nazočni zakonski predlog čini samo u pogledu poreze na rakiju i vino.

Do duše u Nemačkoj niti tada, kraj svih napora poljoprivrednika, a ni kasnije nije usvojen poreski sistem točarine za rakiju. Ističem, istina, da nigde ne postoji isključivo i samo tako zvana licenca na rakiju, kako će ona ovim zakonom kod nas stupiti na snagu. A po mom mišljenju sama licenca kao glavna i jedina poreza na rakiju, posve je nepodesna.

Ovi psihološki momenti gospodo senatori, ovo nezadovoljstvo malog našeg čoveka i proizvođača rakije, koji je proizvodi iz svojih sopstvenih proizvoda, opravdava, da ga mi toga nezadovoljstva rešimo, i to odmah rešimo. I Kraljevska Vlada, punim pravom rukovodena i sama tim razlozima, odazvala se je brojnim željama, izraženim u tome pravcu iz redova Narodnog predstavništva.

U svojim daljim izlaganjima gospodo, de lege ferenda, za u buduće, ja ću samo da se bavim pitanjem reforme poreze na rakiju i špirit u opšte, s obzirom na važnost tog pitanja za državne finansije, za socijalnu politiku i sa stanovišta podizanja našeg seljaka.

Ovim zakonskim predlogom izvršena reforma oporezovanja rakije, koja zadire osetno u pitanje oporezovanja alkohola u opšte, postaje pitanje fiskalnih interesa države od prvoklasne važnosti. Pored toga, isto tako, oslobodenje trošarine na rakiju postaje pitanje od najveće važnosti i za socijalne interese države. Ona će morati posle stupanja na snagu ovog zakona ne samo da ispita, u koliko će to da ima za posledicu neželjeno pojačanje uživanja alkohola, naročito u seljačkim redovima, nego će morati takođe da, imajući taj socijalni momenat u vidu, sebe pita, sme li ona i dalje zaostati za težnjom i ciljevima alkoholnog zakonodavstva svega kulturnog sveta, svih ostalih evropskih država, pa i Amerike, a koje težnje i ciljevi idu za tim, da se uživanje alkohola tim zakonodavstvom i osetno ograniči. Napokon državna finansijska uprava ovde će morati da prouči pitanje, nije li država, i to upravo putem alkoholnog zakonodavstva, zvala, pa šta više jedina i u mogućnosti da stvarno pomogne seljaku, koji proizvoda rakiju od vlastitog priroda i podigne ga. Jer mi moramo da budemo načisto da time, da smo ukinuli trošarinu na rakiju, seljaku nismo ništa pomogli. Mi smo ga oslobodili jedne mere, koja je njegovom mentalitetu u današnjim okolnostima, i jer on rakiju ne može da proda po primerenoj ceni, strana, ali to nije ono glavno, što seljaku treba. Podizanje zemljoradnika, — to je potrebno.

Ovo načelo primenjeno na rakiju znači: potrebno je u prvom redu proizvođaču voća osigurati dobru prođu za proizvode njegovog voća, očuvati ga od bescenja toga voća i izvršiti stabilizaciju cena njegovom voću tako, da seljak znađe, da neće morati sa cenama voća da siđe ispod izvesnog minimuma, i da mu taj minimum na neki način bude od države garantovan. To je seljaku potrebno, i tu pomoć seljak traži.

Jer nemojte se varati, gospodo senatori, prva dobra godina sa obilnim rodnom voća značiće za seljaka pravu nesreću, jer će tada cena rakiji toliko pasti, da će seljak videti da mu dokidanjem trošarine na rakiju samo po sebi ne donosi nikakvu blagodat, da mu ne donosi ono, što njemu treba, a to je: da ga se pridigne, da mu se pomogne. Problem seljačke pecare rakije nije problem trošarine, problem načina ubiranja po-

poreze na rakiju, nego je to problem osiguranja primernih cena za rakiju seljaku. Jedna obilna rodna godina voćem, jedna jedina nesavesna, dobro organizovana spekulacija posredničke trgovine rakijom, sa neverovatnim padom cena, — i dokaz će biti pružen.

Dozvolite mi, gospodo senatori, radi ograničenog vremena koje nam stoji na raspolaganju, da sva ta pitanja ovde dodirnem samo u najglavnijim i najkraćim potezima. Prvo i najvažnije pitanje je socijalno. Alkoholno zakonodavstvo mora ići za tim, da u svim svojim reformnim merama vodi računa i o tom, da se uživanje alkohola u narodu smanji. U tom pogledu biće od koristi, da vam ovde dadem uporedni prikaz statistike potrošnje rakije po glavi stanovništva 1905 i 1925 godine za neke strane zemlje. Litra od 50 stepeni u Francuskoj 1905 godine 7.08, 1925 g. 4.64, u Belgiji 1905 g. 7.38, 1925 g. 2.27, u Holandiji 1905 g. 7.88, 1925 g. 3.79, u Danskoj 1905 g. 13.90, 1925. g. 1.12, u Velikoj Britaniji 1905 g. 4.60, 1925. g. 2.17, u Nemačkoj 1905 g. 8.20, 1925 g. 2.49, u Austro-ugarskoj 1905 g. 10.30, 1925 g. u Austriji 3.34, Mađarskoj 1.74, Čehoslovačkoj 4.56, u Švedskoj 1905 g. 7.78, 1925 g. 4.24, u Norveškoj 1905. g. 3.16, 1925. g. 0.74, u Švajcarskoj 1905 g. 5.10, 1925.g. 7.58.

Gospodo, iako ne raspoložem ciframa za krajeve što sačinjavaju našu državu, držim da ne grešim ako smatram, da naša država u pogledu te potrošnje spada među zemlje sa najvećom potrošnjom rakije za piće.

Iz gore navedenih cifara vidi se, da je Švajcarskoj za ovo 20 godina porasla potrošnja rakije po glavi, (u litrama po 50 stepeni) od 5.10 na 7.58 litara, dakle za 50 procenata. A to ima svoj razlog u tome, što jedina Švajcarska uopšte ne oporezuje seljačku pecaru rakije.

Gospodo, i naša državna finansijska uprava moraće, ne gubeći vremena, da se tim pitanjem naročito intenzivno pozabavi. Tu će se morati početi znatnim povećanjem poreze na rakiju i istovremeno čitavim nizom zakonskih mera, kojima će biti svrha da se što veći procenat proizvedenog alkohola prevede industrijskim svrhama, tačnije rečeno drugim svrhama sem pića. U tom pravcu naše alkoholno zakonodavstvo ne samo da još nije izvršilo sve što se izvršiti može, nego je u tom pravcu do sada učinilo vrlo malo.

Gospodo, u pogledu povišenja poreze na rakiju navadam ovde radi upoređenja stavke poreze, kojima je rakija opterećena u nekim evropskim zemljama ističući, da su to podatci iz godine 1925, ali ne verujem da su se oni do danas bitno izmenili. Prema tom računajući u zlatnim francima, u okruglo po 11 dinara, po hektolitarskom stepenu opterećena je rakija u Engleskoj sa 39 zlatnih franaka, u Danskoj sa 17.50, u Holandiji sa 13.50, u Belgiji sa 7.50, u Nemačkoj sa 5, u Francuskoj sa 4, u Čehoslovačkoj sa 4, u Italiji sa 3, u Švajcarskoj sa 1.25, u našoj državi sa 1.25.

Po glavi stanovnika to opterećenje iznosilo je te godine u zlatnim francima u Engleskoj 31.56, u Danskoj 11.97, u Holandiji 14.86, u Belgiji 5.36, u Nemačkoj 2.91, u Francuskoj 31.56, u Italiji, 2.06, u Švajcarskoj 1.28, u Austriji 2.23, u Švedskoj 15.55, u Norveškoj 15.55, u našoj državi opterećenje danas za rakiju i alkohol uopšte cenim na od prilike 0.50.

Ove kao i malo pre iznesene podatke uzeo sam iz švajcarskog lista „Botšaft des bundesrates“ o reviziji odredaba Ustava, koje se odnose na pitanje alkohola, od 29 januara 1926 godine.

Sve ove iznešene cifre daće našoj državnoj finansijskoj upravi opravdanog povoda za razmišljanje po pitanju kolika velika zadaća još ima tu da se svrši na polju socijalne politike. Spomenuo sam već da će za postići socijalno dejstvo morati da se pođe u prvom redu puteim znatnog povišenja poreza na rakiju, je. poreza na rakiju, odnosno na alkohol uopšte, uz poreze na duhan glavni su stubovi državnih prihoda.

I primerice za vreme evropskog rata i u Engleskoj i u Francuskoj državna vlast u prvom redu posegnula je za radikalnim povišenjem poreze na rakiju, da stvori državi osetne prihode u tadanjim teškim časovima i obezbedi joj potrebna finansijska sretstva.

Prihodi na porezi (i carini) na alkohol iznašali su:

1927/28 u Engleskoj	47,368.000 funti
1929 u Francuskoj	2.207,848.000 franaka
1931/32 u Jugoslaviji	90,000.000 dinara
a na duhan:	
1927/27 u Engleskoj za istu periodu	58.225 000 funti
1927 u Francuskoj	2.954,646.090 franaka
1931/32 u Jugoslaviji	oko 1.620,000.000 dinara

Iz ovih cifara se vidi da su prihodi na duhan u Engleskoj samo za jednu petinu veći od onih na alkoholu, a u Francuskoj za jednu trećinu, dok su kod nas prihodi na duhan veći osamnaest puta od onih na alkoholu.

Vidi se dakle da su prihodi od alkohola po glavi stanovništva u Francuskoj bili od prilike za polovinu manji od onih u Engleskoj, dok su prihodi naše države po glavi stanovništva manji od onih u Engleskoj od prilike 33 puta, a od onih u Francuskoj 20 puta.

Ako imamo pred očima ukupne državne prihode za iste godine za Englesku sa 842,825.000 funti, za Francusku 43,297,000.000 franaka a za Jugoslaviju ako uzmemo naš zadnji budžet, oko dinara 7.500,000.000, tada proizlazi da prihodi od alkohola iznašaju kod engleske 5 1/2 % od ukupnih državnih prihoda, kod Francuske 5.3 % a u nas 1.2 % od ukupnih prihoda, dakle u nas je razmer gotovo pet puta manji nego kod Engleske i Francuske.

Finansijski političar mislim da će se morati duboko zamisliti nad ovim ciframa, naročito u vremenu ove teške krize koja je zahvatila i državno prihodno gazdinstvo, te bi trebalo, mislim, ni časa častiti i reformu alkoholnog zakonodavstva bitno u tom pravcu dopuniti. Nesrazmeri koji proizlaze iz navedenih cifara, pored sve razlike između prilika koje vladaju u tim zemljama i prilika koje vladaju u nas i suviše padaju u oči.

Sama hitnost ukidanja trošarine na rakiju, koju ja potpuno priznajem, opravdava da nije bilo sada vremena da se isto vreme pristupi rešenju ovde nabačenog pitanja. Ali se mislim ne bi moglo opravdati ničim, ako se na nadležnom mestu neodložno nepristupi njegovom temeljitom proučavanju. Jer u tom pravcu način, na koji su postavljene točarinske takse ovim zakonskim predlogom, nikako ne zadovoljava. Do duše taj zakonski predlog nije imao ni pretenzija, da uđe u socijalnu i fiskalnu stranu ovog nadasve važnog pitanja.

Ostaje još, gospodo senatori, da iznesem u najglavnijim potezima misli na koji način bi ta reforma alkoholnog zakonodavstva imala podjedno da pridigne seljaka i da mu i stvarno pomogne.

Kao prvi cilj te reforme ima da bude: da se povećanjem poreze na sve rakije ograniči potrošnja rakije za piće, i time podjedno znatno podignu i fiskalni prihodi države, a drugi cilj te reforme ima da bude racionalna i korisna upotreba voća.

Ako se pristupi ostvarenju prvog cilja te reforme, ukloniće se bez sumnje paradoks, da naše državno prihodno gazdinstvo od alkoholnih pića i alkohola dobiva razmerno četiri puta manje nego li je to slučaj u Francuskoj i Engleskoj, dočim se toga troši verovatno razmerno bar za toliko više nego tamo.

A ostvarujući drugi njen cilj, novo će uređenje toga pitanja imati da vodi računa o tome, da osigura proizvođaču prođu proizvoda njegove pecare, kako bi mu — bilo omogućeno, da iz svojih proizvoda crpi primerenu dobit.

Tada će moći da se ukloni i drugi paradoks naše državne trošarinske politike, da mi od vina uzimamo veće prihode nego li od rakije i alkohola uopšte, dočim Italija od vina uopšte ne ubire trošarinu; — Francuska pak tri puta manje od vina nego li od alkohola, a Engleska dvanaest puta manje.

Neće tu biti dovoljno samo, da se proizvodnji voća dade pravedna zaštita. Državnoj upravi alkohola ima da se nametne dužnost, da preuzme svu od seljaka ispečenu rakiju. Cena, koja će varirati, već prema kvalitetu i stanju tržišta, naravno neće osigurati, za to pozvanim organima voćarstva i vinogradarstva, da saraduju kod ustanovljenja cena preuzimanja od strane državne uprave alkohola.

Ovoj dužnosti preuzimanja od strane države imala bi da odgovara dužnost proizvođača, da svoj proizvod državi proda. Ta dužnost proizvođača može da se ograniči i izuzeme za izvesnu količinu rakije namenjene domaćoj potrebi. Tada će seljak rado pristati da upravi alkohola svoje zalihe po dobroj ceni proda i otpašće potreba tih mnogobrojnih i raznovrsnih kontrola, a i poreski moral ovih će časom biti uspostavljen.

Time će se postići i to, da se koliko god je samo moguće rakije, i što ranije, izvuče iz seljačke kuće, te će se na taj način istovremeno i smanjiti potrošak rakije na selu. Čitava sela, za koja danas izgleda, da ih je ova strast potpuno degenerisala, opet će procvasti, fizički, moralno i privredno.

U detalje te reforme ovde ne mogu da ulazim.

Razvitak u drugim državama sve više ide u pravcu državnog monopola na alkohol. U nauci o finansijama priznaje se, da monopolistička organizacija najlakše može postići sve ove ciljeve. Taj monopol u početku može da bude i samo monopol prodaje alkohola. Samo tako biće moguće postići sva tri cilja: Znatno povećati fiskalne prihode, što je naročito danas od velike važnosti; sniziti potrošnju rakije, za piće u narodu i podići seljaka pridizanjem seljačke proizvodnje rakije.

I pored toga pomaganjem naroda tamo, gde je upućen na vinogradarstvo, kao što je to naročito u Dalmaciji, pomaganjem izvoza vina eksportnim premijama i drugim merama.

Budu li ove moje ovde iznešene misli vas, gospodo senatori pobudile na razmišljanje, a državnu finansijsku upravu sklonile, da se ovde iznešenim problemima pozabavi, meni će to biti naročito zadovoljstvo. (Buran aplauz).

Pretsednik dr. Ante Pavelić: Kao dalji govornik u debati, koji će govoriti javio se za reč gospo-

din senator Miloje Jovanović. Ima reč g. Miloje Jovanović.

Miloje Ž. Jovanović: Gospodo, pošto je ovo hitan zakonski predlog te mogu govoriti samo dva govornika, jedan za, a jedan protiv, to da bih došao do reči morao sam se prijaviti da govorim protiv, no ja ću, i ako se ne slažem sa mnogim pojedinostima, što ću i u govoru istaći, glasati za ovaj predlog zakona u načelu.

Kad sam spomenuo hitnost, hoću da skrenem pažnju na to, da je i za ovaj zakonski predlog gospodin Ministar finansija tražio da se rešava po hitnom postupku. Ja ne znam, zašto je ta hitnost trebala. Nama se ovim uskraćuje mogućnost, da govorimo i izložimo sve stvari kako bi trebalo a naročito ne možemo da detaljno ispitamo sve ono što je neophodno nužno za pravilnu procenu pojedinih pitanja potrebnih za orijentaciju pri glasanju ovoga zakona. Mi nemamo kao što rekoh za sve to mogućnosti, jer nam je ograničeno i vreme govora, a ograničen je i broj govornika. Ja smatram gospodo, da je hitnost zakona opravdana, i da je treba tražiti samo onda, kada je ona stvarno potrebna. Međutim u ovome slučaju Narodna skupština rešila je i donela ovaj zakon odavno, i on je punih 8 dana stajao u skupštinskom birou i nije bio sproveden Senatu. Sada pak kad je sproveden Senatu, traži se da ga brzo kao hitan rešimo, a time se mnoga gospoda senatori isključuju od govora, pa čak i onaj koji hoće da glasa za zakon, no ima samo da učini izvesne primedbe, mora se deklarirati, da je protiv samo zato da može prema poslovniku doći do reči.

Ja molim gospodo, ovom prilikom, da se sa ovom praksom: traženja hitnosti rešavanja o svima stvarima prekne, jer se time isključuje mogućnost učesća u diskusijama mnogim članovima ovoga Doma, a to je od štete za samu stvar, o kojoj se radi.

Ne činim protest, ali hoću da učinim jedan apel na Kraljevsku vladu da izbegava sve što ide na to da se stvari nedovoljno proučene propuštaju i da se ne dopusti da usled toga izlaze zakoni iz ovoga doma u kojima će se ubrzo pokazati pogreške i nedostaci, jer mi nosimo zbog toga odium bez naše krivice.

Gospodo, porez na alkohol je vrlo opravdan, on je pravičan i prinosan, možemo kazati, da je alkohol velikim delom predmet luksuzne potrošnje, a ne potrošnje, koja služi za podmirivanje potreba bez kojih se ne može živeti, kao što je recimo hleb, eto kaže se, da je za seljaka, radnika i za ljude koji se bave teškim poslovima, umerena upotreba alkohola jedna potreba, da je to za njih jedna vrsta hrane. Ja nisam saglasan sa kolegom g. Dr. Silovićem, koji bi išao tako daleko, da spreči uopšte svaku potrošnju alkohola i u saglasnosti sa apstinentima želeo bi, da se po mogućstvu stvori čak i suvi režim, kao što postoji u Americi i drugim nekim državama. Ja sam mišljenja da se alkohol ne sme zloupotrebljavati uzimanjem u suvišnoj meri, jer to doprinosi degenerisanju ljudi, i njihovom moralnom upropašćavanju isto kao i duvan.

Porez na alkoholu je zgodan, jer njegova veličina zavisi i od samoga čoveka. Od njega zavisi, koliko će ga plaćati t.j. koliko će ga trošiti kao što je slučaj i sa duvanom.

Pokazalo se da su porezi na alkohol veoma prinorni, da mogu pokrivati veliki deo državnih rashoda. Današnje države bez njega jedva da mogu opstati. Ovim porezima dolazi država najlakše do finansijskih sredstava, do novca i narod ih najlakše plaća, plaća-

jući ih neosetno u ceni samih predmeta, koji se troše. Ne oseća se ona teškoća skopčana sa neposrednim plaćanjem poreza, kao što su slučajevi poreza na zemljište i zgrade. Zato se slažem sa g. predgovornikom, da mi u našoj finansijskoj politici ne smemo da idemo u tome pravcu, da ukidamo ove poreze, koji će jednoga dana našoj državi biti od velike potrebe.

Da se upitamo, zašto ukidamo porez na vino i rakiju? Veli se, da se to čini zbog nezadovoljstva naroda. A zbog čega je došlo to nezadovoljstvo? Ono je poteklo prvo zbog rdavih kontrolora, zbog onih, kako ih nazva senator g. Ljubibratić „zeleinbaća“. Narod, gospodo, ovu kontrolu ne podnosi lako. Nije on protivu kontrole uopšte, ali ne može da se pomiri sa ovakovom kontrolom, koja suviše ide sa unutrašnjim mešanjem u njegove poslove, u njegovu kuću i u njegovu privredu. Nije on, gospodo lično protivu tih „zelenbaća“, oni mogu nositi odelo, kakvo hoćete, mogu nositi i sokolsko odelo, narod će da više ipak na njih zbog njihovog rdavog rada i on gleda na sve moguće načine da tu kontrolu izbegne. Trebalo je da se stvori strahovita agitacija u narodu protivu takove kontrole pa tek da uvidimo sve ne-zgode od toga, i da pristupimo traženju načina za popravke onoga, što nije dobro.

Gospodin pretgovornik izložio je vrlo lepo i u detaljima mnoge stvari, i ja se neću upuštati da to ponavljam, pošto je on govorio o svemu iscrpno i akademski. Ja ću samo u kratkim potezima, izložiti, moguće načine naplaćivanja poreza na vino i rakiju, i ukazati na dobre i rdave strane pojedinih načina njihovog određivanja i naplate. Kada to budem izložio lako ćete uvideti i složiti se samnom, da je ovaj način porezivanja na vinu i rakiju, koji smo do sada imali bio najbolji. — Porez se mora određivati i naplaćivati prema površini zemljišta, prema broju čokota, prema voćnjacima: njihovoj veličini i broju voćki, dalje prema kljuku i količini komine, prema veličini kazana, i količini, koja se može u njima za određeno vreme ispěći što je skopčano sa pečaćenjem kazana i njihovim otvaranjem u prisustvu kontrole. Može se porez naplaćivati i prema izrađenoj količini vina i rakije, koja se utvrđuje premerom. Sve ove poreze se naplaćuju od proizvođača, — a njima se ostavlja, da ih u prodajnoj ceni prebace na potrošače, odnosno kupca, jer to leži u prirodi poreza na potrošnju. U koliko je momentat naplate trošarine više udaljen od momenta kad proizvođač unovči svoj proizvod, u toliko se porez oseća teže, i u toliko je nepravilniji. Ako se porez naplaćuje prema kljuku ili prema izrađenom piću u momentu izrade, onda do momenta prodaje protekne izvesno vreme često dugo vreme, za koje se količina pića smanjuje, ono kalira, te se dakle plaća poreza i na ono što je proizvođaču propalo što se ne može prodati. Međutim kod nas sada ima da plati trošarinu na vino i na rakiju, ne onaj koji proizvodi piće, već onaj koji ga kupuje. — Dakle, u ovome pogledu gospodo, naš je Zakon koji sada važi vrlo dobar; on je na modernoj osnovi izrađen i dopušta prevaljivanje poreza u najvećem obimu. Razume se bilo je i kod njega često žalbi, kao što će ih biti i stura i prekosutra i uvek, dokle god neko ima nešto da plaća, zašta misli da ne bi trebao da plaća ništa. Narod često teške oseća ove posredne poreze i one mu stvaraju neopravdano nezadovoljstvo. Naš sadašnji zakon kojim je uvedena poreza na vino i na rakiju je, dakle, vrlo dobar

i odgovara svima principima dobrih posrednih poreza na alkoholna pića. Mi ga danas menjamo u glavnome zbog kontrolora, jer narod ne voli ovakvu kontrolu. Sada je stvorena jedna psihoza, da će se promenom zakona pomoći narodu, mi podležemo sugestijama, i radimo u pravcu kako ne bi trebali da radimo. Mi ukidamo porezu na vino i rakiju, u mesto da potražimo načina, da način kontrole reformišemo, i učinimo ga snošljivijim i manje teškim za potrošača.

Mi ukidamo porez na vino i rakiju, što danas ni jedna druga država ne radi. Danas naprotiv izgovorom da treba suzbijati konsum štetnih alkoholnih pića, povećavaju se porezi, koji mnogo i mnogo puta ne samo da ne smanjuju potrošnju, već često uvećavaju u velikoj meri prihode države. Kad se ovakva jedna poreza ukida, onda je to neosporno vrlo štetno. G. predgovornik je izložio vrlo lepo mnoge detalje, pa je pomenuo nešto i o tome, kako je bilo ranije kod nas, u Srbiji. Muke smo mučili, gospodo i mi i naši prethodnici u Skupštinama, da mogu te poreze uvesti. Naš narod ih nikad nije voleo. Vi ste ih u drugim krajevima odavno imali. One su davno kod nas uvedene, pod drugim prilikama, i to je učinjeno i protiv vaše volje, jer i vi sami ih niste voleli, ali ste to morali trpeti. Kod nas je nekoliko puta pokušavano, da se ovaj porez uvede pa se nije moglo. Vlada Save Grujića htela je da padne zbog toga. Jedan neosporno veliki finansijski autoritet naš, pok. Laza Paču, koji je bio u stanju da predloži uvođenje novog državnog prireza od 40% koji je bio najnepopularniji u ono vreme, nosio se mišlju, ali nije imao kuraži da pristupi uvođenju ovog poreza.

Ja na ovom mestu mogu da odam priznanje Vladi od 6 januara, koja je rešila to pitanje, koje se ranije nije moglo da reši. Ali, istovremeno, ja smatram da mi, koji ovo ukidamo, grešimo, i da će nam u svoje vreme doći prekori, što smo ovo uradili. Naročito Senat trebao je ovde da stane, i da ne dopusti da se ukida ovakav jedan porez, koji je u toku vremena, ne vredajući interese proizvođača i opterećujući potrošnju onoga što nije neophodno potrebno, — toliko mnogo doprineo državnim prihodima. Ja smatram gospodo, da je i G. Ministar finansija učinio jednu veliku pogrešku što je ovako olako žrtvovao jednu osnovu za porez, koji bi nam, možda, u najkraće vreme, kada se prilike poprave, kada zemlja izade iz ovog privrednog haosa, donosio joj velike finansijske prihode.

Ja sam, gospodo, u svome govoru u načelnoj debati o budžetu, naročito istakao to, da danas nije toliko potreban Ministar finansija stručnjak i finansijer naročitih sposobnosti, nego čovek čvrste ruke i jakog autoriteta, koji će diktovati i Skupštini i Senatu, i Vladi, odluke, koje su korisne i pametne, i koji će ih moći i sprovesti. Žalim što G. Ministar finansija nije tako radio, i što je upustio ovako jednu dobru stvar. Mi sada porez na vino i rakiju zamenjujemo neposrednim porezom. Ovaj porez, koji će se od sada naplaćivati po klasama od prodavaca alkoholnih pića, hotelijera, kafedžija, restoratera, prodavaca užičkih proizvoda, bifedžija i t. d., neposredni je porez. Mi taj porez raspoređujemo ne prema količinama potrošenog pića no bez obzira na to prema kategorijama prodavaca alkoholnih pića, deleće ih na klase. To su, gospodo, licence, za koje je lepo g. Šverljuga primetio da one same ne mogu biti kao dopunski porezi onim porezima koji već postoje, i koji se naplaćuju onda, kad se vino

ili rakija kupuju od proizvođača i upućuju na dalju upotrebu.

Pitanje je sada da li mogu ovi prodavci to izdržati, da li nije to za njih suviše? Mi imamo po Zakonu podelu prodavaca prema raznim mestima: Beograd, Zagreb it. d., a s pogledom na broj stanovništva, a zatim podelu sviju prodavaca u klase. Na primer dele se u Beogradu na četiri klase, od kojih prva klasa ima da plaća 30.000, a četvrta klasa 10.000 dinara.

Smatram, da je podela na svega četiri klase nedovoljna i da između najvećih lokala, koji prave ogromne promete i koji na tome, razume se, mnogo zarađuju, suviše mala, ako plaćaju svega 30.000, ako mali prodavci u radnjama, gde jedva mogu iskrčiti po nekoliko litara dnevno koji time izdržavaju sebe i porodice, a noću većinom ne rade, plaćaju 10.000 dinara godišnje. Ovi moraju biti opterećeni znatno manjim paušalom. Smatram, da nije dovoljno velika razlika i da će ovi mali biti suviše opterećeni, te sumnjam, da će oni moći izdržati ovoliko opterećenje! Njima će rad biti otežan i time, što zakon dozvoljava, da u izvesnim količinama i sami proizvođači mogu donositi svoje proizvode i bez plaćanja ikakve trošarine i poreza ih prodavati.

Može se desiti, gospodo, da veći broj ovih malih prodavaca napusti svoje radnje. Ja nisam prorok, da mogu to predvidati tačno, ali se bojim, da će veliki broj od njih biti u nemogućnosti, da ovaj porez plaća, i da će prekinuti rad, čime će se učiniti to, da država od ovoga poreza po klasama neće moći da dobije ni približno ovoliko, koliko se očekuje, te da će se usled toga pojaviti jedan manjak, za koji g. Ministar finansija reče, da može izneti 60—70 miliona dinara, a ja računam po mojim kalkulacijama, da će izneti stvarni gubitak oko 150.000.000 dinara. Razume se, da će država usled toga izgubiti i na svima drugim porezima, koje ovi plaćaju, a koji se prestaju plaćati sa prestankom same radnje.

Radnje ovih vrsta i inače su porezom preopterećene. Jedan hotel drugog reda u Beogradu, kako sam čuo, plaća oko 14 raznih državnih i opštinskih dažbina, te kad se jedna radnja ne može da održi već se napusti, ne gubi država samo ovih deset do trideset hiljada, nego i sve drugo, što je taj poreski obveznik dosada plaćao. Bojim se, da će ove promene koje mi sada uvodimo u pogledu finansijskog efekta imati rdave posledice.

Ipak, gospodo, ovaj novi zakon s pogledom na izmene u elaboratu, koji je izradio Senat i na ono što je on predložio, ima svojih dobrih strana, koje se mogu pozdraviti. Na primer obavezno mešanje alkohola sa benzinom na određen način, doprineće da se velika količina kukuruza upotrebi za proizvodnju špirita radi mešanja sa benzinom čime će se povećati cena kukuruza, jer će se na to upotrebiti dve do dve i po hiljade vagona kukuruza, koji danas nigde ne možemo izvesti. — Zatim, gospodo, vrlo je korisno i ono što je predviđeno, da naše poljoprivredne pecare špirita moraju gajiti jedan veliki štok stoke, koja će biti najboljeg kvaliteta i kao dobra za izvoz postići najbolje cene na stranim pijacama. Ovim će se doprineti, da dobijemo znatno više za našu izveženu stoku, što će vrlo povoljno uticati na naš bilans plaćanja u ovome teškome vremenu.

Sem toga verovatno je, da će poljoprivrednici po-
stići bolju cenu ukidanjem trošarine na rakiju, jer će
biti u položaju da konkurišu rakiji od alkohola.

Svakako još uvek ostaje pitanje, da li će ukidanje
trošarine skinuti seljaku ovu današnju muku i da li mu
jedino trošarina smeta da povoljno unovči svoje produkte.
Moje je uverenje da njemu trošarina nije bila glavna
smetnja i da su bile bolje prilike, on bi bez obzira na
trošarinu svoje proizvode bolje prodavao. Ako se
ukine trošarina, a prilike ostanu kakve su sada, ako
je velika proizvodnja, malo se troši, a izvoza nema,
ništa mu neće to pomoći, i verujte da u takvom slu-
čaju, ako bude ponuda velika, kafedžije, restorateri i
drugi prodavci će na njega prevaliti i svoj paušal koji
imaju da plaćaju te mu ništa neće pomoći što ćemo ga
osloboditi trošarine na vino i rakiju. Ja bih iz finan-
sijsko-političkih razloga glasao protiv ovoga predloga,
ali ću s pogledom na tešku krizu i na opšte stanje i
prilike koje vladaju u celom svetu a u nadi da će se
ovim pomoći narodu, i da će seljak-proizvođač pri-
vremeno doći u bolji položaj, da unovči svoje proiz-
vode, glasati za ovaj predlog. (Odobranje).

Pretsednik dr. Ante Pavelić: Time je zaklju-
čen pretres ovoga zakonskog predloga u načelu, i sada
prelazimo na glasanje. Molim g. sekretara da izvoli
pročitati imena gospode senatora. Ona gospoda sena-
tori koji su za ovaj zakonski predlog u načelu glasaće
sa „za“, a koji su protiv, glasaće sa „protiv“.

Sekretar dr. Ivan Gmajner proziva gospodu
senatore da glasaju i oni su glasali ovako:

Alibegović Asim odsutan; Alkalaj Dr. Isak za; Altir-
parmaković za; Andrić Dr. Vlada za; Arnautović Še-
rif odsutan; Banjanin Jovo protiv; Bogojević Vasa ot-
sutan; Vidaković Antun odsutan; Vilović Osman za;
Vujić Pavle za; Vukčević Dr. Stanojlo odsutan; Gavri-
la Dr. Emilo odsutan; Gavrilović Dr. Bogdan za; Gaj Lju-
devit odsutan; Glušac Dr. Vasa odsutan; Gmajner Dr.
Ivan protiv; Grasl Dr. Georg za; Desnica Dr. Uroš
otsutan; Dobrinić Petar za; Dragović Milutin za; Đir-
lić Petar odsutan; Ivković Dr. Momčilo za; Ilidžanović
Dimitrije za; Jalžabetić Tomo za; Janković Stjepan za;
Jovanović Ž. Miloje za; Karamehmedović Dr. Hamdija
otsutan; Kovačević Toma odsutan; Kostić Petar odsutan;
Kostrenčić Dr. Marko za; Kukuljević — Sakić Fran
otsutan; Ljubibratić Dr. Sava za; Mažuranjić Dr. Že-
limir odsutan; Majstrovic Dr. Ivo odsutan; Marjanović
Milan za; Mahmudbegović Sefedin odsutan; Mitrović
Vlada odsutan; Mićić Dr. Mićo odsutan; Mihaldžić Ste-
van za; Muftić Salem odsutan; Novak Dr. Fran za;
Obradović Paja odsutan; Petrović Milutin za; Ploj
Dr. Miroslav za; Popović Daka odsutan; Popović Ma-
tija za; Popović Milan odsutan; Ravnihar Dr. Vladimir
otsutan; Radovanović Krsta za; Radulović Marko ot-
sutan; Rajar Dr. Janko odsutan; Rožić Dr. Valentin
za; Samurović Janko za; Simonović Milan odsutan;
Smiljanić Krsta za; Stanišić Dr. Aleksa za; Stanković
Jovan za; Sulejmanović Dr. Džafer odsutan; Teslić Pe-
tar protiv; Timotijević Kosta za; Tomašić Dr. Ljubomir
otsutan; Tomić Svetozar za; Trinajstić Dr. Dinko za;
Ubavić Pavle za; Frangeš Dr. Oton za; Hadži-Bošković
Trajko za; Hadži-Ristić Spira za; Hribar Ivan odsutan;
Cerović Gavrilo odsutan; Šverljuga Dr. Stanko za; Ši-
lović Dr. Josip protiv; Sola Atanasije odsutan; Supčina
Benjamin za.

Posle glasanja.

Pretsednik dr. Ante Pavelić: Gospodo sena-
tori, izvolite čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 41
senator, i to 37 su glasali za, a 4 protiv. Time je ovaj
zakonski predlog primljen u načelu. Pre nego što pre-
đemo na specijalnu raspravu, molim da odložimo sed-
nicu za 10 minuta, radi odmora, a onda da predemo na
pretres ovog zakonskog predloga u pojedinostima, jer
je potrebno da još danas konačno glasamo o ovom za-
konskom predlogu (Glasovi: Nije potrebno prekidati
sednicu!). Ako je Senat sporazuman s tim da se sed-
nica ne prekida, onda nastavljamo pretres u pojedin-
ostima. (Prima se).

Prelazimo na prvi odeljak. Kod toga prvog odeljka
javio se za reč senator g. dr. Šilović. Ima reč g. dr.
Šilović.

Dr. Josip Šilović: Gospodo, da mi se ne prigovori
što govorim o trošarini, jer da ne razumem i ne znam
kako je našem seljaku i zašto je on radosno pozdra-
vio ovaj zakonski predlog, kojim se ukida trošarina,
moram da vam izjavim, da su i moja braća vinogra-
dari i to iz onih krajeva, gde narod dobiva gotovu paru
samo za vino i rakiju droždenku, i to sa onog golog
krša koji su naši vredni ljudi morali da podzidavaju
i nanose zemlju, da bi u nju zasadili lozu, jer im je
to bila, jest i ostaće jedina zarada. I unatoč toga što
su moja braća i sva rodbina i sav onaj primorski kraj
rado i veselo pozdravili ovaj zakonski predlog, ja sam
protiv njega i moram da budem protiv njega, jer ja,
vrlo poštovana gospodo senatori, već od 40 godina
ovamo, od kako sam stupio na stolicu univerzitetskog
profesora kaznenog prava proučavam uzroke zločina u
našem narodu, i proučavajući te uzroke došao sam do
uverenja, da je glavni uzrok zločina i jednog i drugog
i trećeg dela našeg naroda alkohol, vino i rakija.

Gospodo, kada je nekadanji upravnik kaznenog
zavoda u Sremskoj Mitrovici dr. Kostić došao u školu
među mlade kažnjениke — bilo ih je 20 — baš su oni
govorili o koristi vinove loze.

I oni ih pita: „Znate li vi, mladići, i za zle strane
vina i rakije?“ A oni mu odgovoriše: „Kako ne bismo
znali, kad nas je vino i rakija dovela ovamo“. I ispi-
tujući razloge zašto su oni dospeli na robiju, konstatovano
je da ih je 15 od 20 došlo u kazneni zavod u
Mitrovici usled uživanja alkohola, usled pijanstva.

Ja sam pre nekoliko godina u kaznenom zavodu u
Lepoglavi u avliji zavoda okupio oko sebe 800 robijaša,
progovorio sam im, šta ih je dovelo u Lepoglavu, da
ih je dovelo vino i rakija, i da ih je onoliko, koliko ih
je u Lepoglavi, otaca palo pod ledinom i njihovih 800 u
Lepoglavi, tako da je 1600 porodica ostalo bez rodi-
telja i hranitelja usled prekomernog uživanja vina i
rakije.

Da vidite, gospodo senatori; kako u Jugoslaviji mi
stojimo sa procentima zločina, koji su počinjeni usled
pijanstva, prekomernog uživanja vina i rakije.

Umorstva, t.j. ubistva sa predumišljajem, poči-
njeno kod nas u piću u 65%, ubistva bez predumišljaja
73%, teških telesnih povreda 67%, zločina protiv čudo
rečnosti, silovanja i t. d. 59%. Prema tome kad se
ne bi opijali, mogli bismo zatvoriti tri četvrtine kaz-
nenih zavoda, a hiljade i hiljade naših porodica imale
bi hranitelje kod svojih kuća, a ovako su ili pod le-
dinom ili u kaznenim zavodima.

Zanimljivo je, gospodo senatori, u koje dane se
kod nas najviše događa zločina: u subotu 10%, u ne-

delju 24%, a krvavih zločinova: u nedelju 32%, na praznike, krsne slave, venčanja, krštenja i ukupno 28%. Prema tome se u nedelju, praznike, krsne slave i t. d., u nas počinjaju 52% zločina. Prema tome nedelja i praznici nisu kod nas dani Gospodnji nego dani posvećeni đavolu, alkoholu, nesreći, zločinu. Zanimljivo je, gospodo, i to pitanje gde se najviše počinu zločina. Krvavih zločina u krčmi, dakle u kafanama, mehanama, krčmama, kako ih već nazivamo, 35%; putem iz krčme kući 28%; kod kuće i pred kućom 23%, na radu samo 8%. Zar nemoramo da kažemo, gospodo, da je blagosloven rad a da je proketo uvažanje vina i rakije. Radi se tu o narodu našem, gospodo, radi se o budućnosti našoj.

Kod nas se, gospodo, nije ispitivalo drugo pitanje, koje je istraživano kod drugih kulturnih naroda, kako djeluje uživanje alkohola na porodicu, na djecu, na unučad it.d. Evo da čujete, profesor francuski Dr. Legodon proučavao je dvesta petnaest porodica pijanica i u prvom koljenu našao je kod dece od tih dvesta petnaest porodica u 63 slučaja dezekvilibraciju, zavrnutost, u 88 slučajeva slaboumnost kod dece, u 45 slučajeva razvratnost i pogibeljni nagon, u 39 slučajeva grčeve, u 52 padavicu, u 16 histeriju, a u 5 slučajeva upalu mozgovnih opni.

Od 215 bilo je 108 ludaka, prema tome preko polovice dece pijanaca došlo je u ludnicu.

U drugom koljenu preostalo je samo 95 dece. Od ovih 95 dece u 54 slučaja već su se pokazale teške degeneracije. U 42 slučaja imala su deca grčeve, u 40 slučajeva imala su padavicu, u 23 bijahu potpuno umobolna.

U trećem koljenu spalo je od 215 porodica na 17 dece. Sva su deca zaostala, dvoje dece imalo je moralno ludilo, četvoro dece grč, dvoje dece padavicu, dvoje histeriju, jedno je imalo upalu mozgovnih opna, a troje je bilo skrofuzno.

U četvrtom koljenu nestalo je potpuno dece ovih 215 porodica.

Gospodo, ovo vam najjasnije dokazuje, do čega dovodi prekomerno uživanje alkohola ne samo za onoga, koji ga prekomerno uživa, nego do čega dovodi prekomerno uživanje alkohola za decu našu, za budućnost našu, zato je Dr. Žake kazao, kad je sa Poenkareom, bivšim predsednikom Francuske republike, došao u bolnicu Sv. Antuana u Parizu i on mu je izložio, kakove užasne posledice ima prekomerno uživanje alkohola kaozao je prisutnim novinarima: „Narod, koji se opija, je narod na rubu propasti“.

Kod nas, gospodo, ispitivao je Dr. Kostić 782 robijaša, koji su došli na robiju usled pijanstva i pronašao je, da je kod 744 bio otac pijanica, a samo kod trideset osmorice mati. Evo razloga, gospodo, zašto naša rasa ne degeneriše u tolikoj meri kao što se to opaža kod drugih kulturnih naroda. Sreća je nas Jugoslovena i Srba i Hrvata i Slovenaca, da nam žene ne piju, jer da žene piju kao mi muškarci, mi bi bili narod potpuno degenerisan.

I ne daj Bog gospodo, da nam žene budu ikada pile kao što pijemo i mi. Stručnjaci po ovim pitanjima dokazali su, da svaka kap alkohola kod roditelja kap je gluposti i degenerisanja kod deteta.

Gospodo senatori, ovim ukidanjem trošarine na vino i rakiju, ja sam uveren da mi našem seljaku nećemo stvarno pomoći, jer istim umnožićemo produkciju alkohola i usled toga će pasti cena alkoholu, mi

nećemo dobiti nikakve dobiti od toga, ali štete će biti beskrajne, jer će nam se nove generacije degenerirati i to će se osetiti na grbači našega naroda, jer regrutne komisije koje će pregledati dočnije generacije, biće prve koje će opaziti kako se naša mladež degenerisala, i zato ću ja glasati protiv ovoga podglavlja ovoga zakona, kao što sam glasao „protiv“ i u načelu. (Pljesak i odobravanje).

Potpredsednik **Jovan Altiparmaković**: Ima reč senator g. Vidaković (Nije prisutan). Pošto g. Vidakovića nema, smatra se da je odustao od reči.

Pošto nema više prijavljenih govornika, to, gospodo, prelazimo na rešavanje u pojedinostima.

Molim g. izvestioca da izvoli zauzeti svoje mesto i da izvoli pročitati paragraf 1.

Izvestilac dr. **Oto Frangeš**: čita paragraf 1. (vidi sast. XX.)

Potpredsednik **Jovan Altiparmaković**: Glasa se sedenjem i ustajanjem. Ona g.g. senatori, koji su za primanje ovoga paragrafa, onako kako je g. izvestilac pročitao, izvoleće sedeti, a koji su protiv, neka ustanu. (Većina sedi).

Većina sedi, objavljujem da je paragraf 1 primljen kako ga je izvestilac pročitao.

Izvolite sada čuti paragraf 2.

Izvestilac dr. **Oto Frangeš** čita paragraf 2. (Vidi sast. XX.)

Potpredsednik **Jovan Altiparmaković**: Gospodo senatori, za reč se prijavio senator g. Milutin Dragović.

Milutin Dragović: Gospodo senatori, ja bih kod paragrafa 2 Napomene 2, predloga Zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o državnoj trošarini, kako je prihvaćen u Finansijskom odboru. Senata, predložio da se tač. b) „Split“ izbriše, pošto je u broju imenovanih mesta pogrešno unet. — Tako isto imam amandman kod paragrafa 2, Napomena 4, gde treba uvrstiti iza reči „na ime opštinske trošarine na vino“ još reči: u seoskim opštinama do 50, a u gradovima do najviše 100.— dinara itd.“ — Ja bih molio g. izvestioca da ova dva amandmana izvoli primiti.

Potpredsednik **Jovan Altiparmaković**: Molim g. izvestioca da se o tome izjasni.

Izvestilac dr. **Oton Frangeš**: Izjavljujem da primam oba ova predložena amandmana jer smatram da su oba umesna.

Potpredsednik **Jovan Altiparmaković**: Pošto se g. izvestilac izjasnio da prima oba predložena amandmana, to ćemo, u smislu paragrafa 58 Poslovslovnika, glasati o paragrafu 2 sa predloženim amandmanima senatora g. Dragovića. — Prema tome, stavljam na glasanje paragraf 2 sa predloženim amandmanima g. senatora Dragovića. Gospoda senatori koji ovaj paragraf 2 sa predloženim amandmanima primaju izvoleće sedeti, a oni koji su protiv, izvoleće ustati. (Većina sedi). — Kako većina sedi a manjina je ustala, to objavljujem da je paragraf 2 sa predloženim amandmanima senatora g. Dragovića primljen.

Izvolite čuti paragraf 3.

Izvestilac dr. **Oton Frangeš** čita paragraf 3. (Vidi sast. XX.)

Potprvtsednik **Jovan Altiparmaković:** Stavljam na glasanje paragraf 3. Gospoda senatori koji su za to da se paragraf 3 primi, izvoleće sedeti, a ona gospoda koja su protiv toga, izvoleće ustati. — (Većina sedi). Većina sedi. Prema tome, objavljujem da je paragraf 3 primljen.

Molim g. izvestioca da izvoli pročitati paragraf 4.

Izvestilac **dr. Oton Frangeš** čita paragraf 4 (Vidi sast. XX.)

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković:** Za reč se prijavio g. **Milutin Dragović.**

Milutin Dragović: Ja predlažem kod paragrafa 4 da se napomena 3 briše. Napomena 4 i 5 da se brišu. Napomena 6 treba da se izmeni i da glasi: „Dodeljivanje kontigenata špirita poljoprivrednim i industrijskim fabrikama preko dosadanih kontigenata određuje Ministar finansija po odobrenju Ministarškog saveta.

„Viškovi za proizvodnju poljoprivrednih kontigenata preko sadanjenog ukupnog kontigenata imaju se u potrebiti u prvom redu za nove fabrike koje budu podignute na zadružnoj osnovi, a u krajevima gde do sad ne postoje poljoprivredne fabrike špirita.

„Poljoprivredne fabrike koje su prodale svoj kontigenat ili one, koje su prekupile pravo na proizvodnju kontigenata špirita, ne stiču time pravo na povećan kontigenat.

„Poljoprivredne i industrijske fabrike ne mogu prodati svoje pravo na proizvodnju kontigenta špirita“.

Predlažem da se kod napomene 7 izbrišu reči „po prethodnom saslušanju prodajne centrale za špirit“.

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković:** Molim gospodina izvestioca da se izjasni, da li prima ovaj predloženi amandman.

Izvestilac **dr. Oton Frangeš:** Primam.

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković:** Pošto je gospodin izvestilac primio predloženi amandman, to prelazimo na glasanje po paragrafu 38. Poslovnika. Gospoda senatori, koja su za to da se ovaj paragraf 4 primi sa predloženim amandmanom, neka izvole sedeti, a koja su protiv, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je paragraf 4 sa amandmanom g. Dragovića primljen.

Izvolite čuti paragraf 5.

Izvestilac **dr. Oton Frangeš** čita paragraf 5 (Vidi sast. XX.)

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković:** Stavljam na glasanje paragraf 5. Gospoda koja primaju paragraf 5 izvoleće sedeti, a koja su protiv, izvoleće ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je pročitani paragraf 5 primljen.

Izvolite čuti paragraf 6.

Izvestilac **dr. Oton Frangeš** čita paragraf 6 (Vidi sast. XX.)

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković:** Stavljam na glasanje paragraf 6. Gospoda koja primaju paragraf 6, izvoleće sedeti, a koja su protiv, neka izvole ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je pročitani paragraf 6 primljen.

Izvolite čuti paragraf 7.

Izvestilac **dr. Oton Frangeš** čita paragraf 7 (Vidi sast. XX.)

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković:** Stavljam na glasanje pročitani paragraf 7. Gospoda, koja primaju paragraf 7, izvoleće sedeti, a koja su protiv izvoleće ustati. (Većina sedi). Većina sedi, prema tome objavljujem da je paragraf 7 primljen.

Izvolite čuti paragraf 8.

Izvestilac **dr. Oton Frangeš** čita paragraf 8. (Vidi sast. XX.)

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković:** Stavljam na glasanje pročitani paragraf 8., Gospoda koja primaju paragraf 8, izvoleće sedeti, a koja su protiv izvoleće ustati. (Većina sedi). Pošto većina sedi, objavljujem da je paragraf 8 primljen.

Prema tome objavljujem da je Senat primio i u pojedinostima predlog Zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o državnoj trošarini, onako kako ga je Finansijski odbor usvojio.

Prelazimo na konačno glasanje o ovom zakonskom predlogu u celini. Glasaće se poimenično. Gospoda senatori koji su za to da se ovaj predlog zakona u celini primi, izvoleće glasati sa „za“, a koji su protiv, glasaće sa „protiv“. Molim g. sekretara da izvrši proizvodku gospode senatora.

Sekretar **dr. Ivan Gmajner** proziva gospodu senatore da glasaju, i oni su glasali ovako:

Alibegović Asim otsutan; Alkalaj dr. Isak otsutan; Andrić Vlada za; Arnautović Šerif otsutan; Banjanin Jovo protiv; Bogojević Vasa otsutan; Vidaković Antun otsutan; Vilović Osman za; Vujić Pavle za; Vukčević dr. Stanojlo otsutan; Gavrića dr. Emilo otsutan; Gavrilović dr. Bogdan za; Gaj Ljudevit otsutan; Glušac dr. Vasa otsutan; Gmajner dr. Ivan protiv; Grasl dr. Georg za; Desnica dr. Uroš otsutan; Dobrinčić Petar za; Dragović Milutin za; Đirlić Petar otsutan; Ivković dr. Momčilo za; Ilić dr. Dimitrije za; Jalžabetić Tomo za; Janković Stjepan otsutan; Jovanović Ž. Miloje za; Karamehmedović dr. Hamdija otsutan; Kovačević Toma otsutan; Kostić Petar otsutan; Kostrenčić dr. Marko za; Kukuljević-Sakcinski Fran otsutan; Ljubibratić dr. Sava za; Mažuranić dr. Želimir otsutan; Majstrovic dr. Ivo otsutan; Marjanović Milan za; Mahmutbegović Seferin otsutan; Mitrović Vlada otsutan; Mičić dr. Mićo otsutan; Mihaldžić Stevan za; Mustić Salem otsutan; Novak dr. Fran za; Obradović Paja otsutan; Pavelić dr. Ante otsutan; Petrović Milutin za; Ploj dr. Miroslav za; Popović Daka otsutan; Popović Matija za; Popović Milan za; Ravnihar dr. Vladimir otsutan; Radovanović Krsta za; Radulović Marko otsutan; Rajar dr. Janko otsutan; Rožić dr. Valentin za; Samurović Janko otsutan; Simonović Milan otsutan; Smiljanić Krsta za; Stanišić dr. Aleksa za; Stanković Jovan otsutan; Sulejmanović dr. Džafer otsutan; Teslić Petar otsutan; Timotijević Kosta za; Tomašić dr. Ljubomir otsutan; Tomić Svetozar za; Trinajstić dr. Dinko za; Ubavić Pavle za; Frangeš dr. Oton za; Hadži Bošković Trajko za; Hadži Ristić Spira za; Hribar Ivan otsutan; Cerović Gavrić otsutan; Šverljuga dr. Stanko za; Silović dr. Josip protiv; Šola Atanasije otsutan; Superina dr. Benjamin za.

Posle glasanja.

Potpretsednik **Jovan Altiparmaković**: Izvolite, gospodo senatori, čuti rezultat glasanja. Glasalo je svega 36 senatora, od kojih su glasali za 33 a 3 protiv. Prema tome, objavljujem da je Senat primio u celini predlog Zakona o izmenama i dopunama u Zakonu o državnoj trošarini.

Pošto se ovaj zakonski predlog razlikuje od predloga koji je donela Narodna skupština, to će se u smislu paragrafa 66 Poslovnika i člana 64 Ustava, ovaj predlog uputiti Narodnoj skupštini na rešavanje.

Druga tačka dnevnoga reda je nastavak pretresa o Pravilniku o ogranizaciji službe i službenika u Se-

natu Kraljevine Jugoslavije. Ali, pošto je vreme poodmaklo, predlažem da današnju sednicu zaključimo, a drugu zakazujem za sutra, u 5 sati po podne, s dnevnim redom:

1) Nastavak pretresa o Pravilniku o organizaciji službe i službenicima u Senatu Kraljevine Jugoslavije; i

2) Izveštaj Imunitetskog odbora Senata.

Prima li Senat ovaj dnevni red? (Prima). Objavljujem da je primljeno.

Današnju sednicu zaključujem, a drugu zakazujem za sutra u 5 sati po podne.

Sednica je zaključena u 20.45 časova.
